

Valsts dibināto fondu ārvalstīs analīze

(iepirkuma identifikācijas Nr. MK VK 2010/24 ESF)

Starpziņojums

2011. gada 23. maijs

Pasūtītājs:

Valsts kanceleja

Izpildītājs:

SAFEGE Baltija

Satura rādītājs

KOPSAVILKUMS.....	3
IEVADS.....	7
I. APVIENOTĀ KARALISTE	8
1.1. SABIEDRĪBAS BANKA (THE BIG SOCIETY BANK)	8
1.2. APVIENOTĀS KARALISTES PĒTNIECĪBAS PADOMES	16
1.3. ANGLIJAS MĀKSLAS PADOME	23
II. SOMIJAS VALSTS FONDI	29
3.1. ENERĢIJAS UN KLIMATA FONDS	39
3.2. FINANŠU TIRGUS STABILIZĀCIJAS ĪPAŠAIS FONDS.....	42
3.3. BĒRNU APRŪPES ATTĪSTĪBAS ĪPAŠAIS FONDS.....	45
3.4. SECINĀJUMI	47

KOPSAVILKUMS

Apvienotās Karalistes, Somijas un Vācijas valsts fondu pārskats liecina, ka fondi būtiski atšķiras viens no otra atkarībā no to darbības veida un vēsturiskā fona. Ir maz līdzības starp fondiem, kas attiecas uz to pārvaldes formu, vadības struktūru un institucionālo piederību.

Apvienotā Karaliste

Apvienotās Karalistes valdība var fondu mehānismus dažādos veidos: ar likumdošanas (primāras vai sekundāras), ar Karaliskās Hartas („Royal Charter”)¹ vai ar ministriju lēmumu palīdzību. Fondi ir neatkarīgas, valsts pārvaldes institūcijas, kas darbojas pēc „rokas attāluma” (“arms-lengths”) principa. Parasti tie nevar izdot administratīvus rīkojumus – tā ir ministriju departamentu funkcija.

Par finansējuma piešķiršanu katru gadu lemj atbildīgā ministrija. Lēmumi tiek balstīti uz daudzgadīgu (5 gadi) indikatīvu piešķirumu vai pastāvīgu finansēšanas līgumu. Tālākā līdzekļu sadalīšana paliek tikai un vienīgi paša fonda ziņā. Ienākumi ietver galvenokārt Apvienotās Karalistes ikgadēju grantu, t.i. tiešu valdības finansējumu no nodokļu ieņēmumiem vai īpašiem fondiem (Valsts Loterijas sadales fonds). Citi ienākumu avoti var būt no pētījumu komercializācijas, citiem finansētājiem, iekārtu nomas, intelektuālām īpašumtiesībām un tehnoloģiju transfēra, procentu maksājumiem.

Fondu vada padome (bez izpildvaras), kas fonda ikdienas vadību nodod valdei un augstākai vadībai. Papildus var tikt izveidotas augsta līmeņa konsultatīvās padomes. Finansējuma pieprasījumus izvērtē ārējie vai iekšējie izvērtētāji. FONDA administratīvās izmaksas parasti ir mazāk par 10%, un ekonomiskās krīzes iespaidā tās ir pazeminājušās. Par finansējuma izmantošanu atskaitās fonda izpilddirektors (“Accounting Officer”), kurš tālāk ziņo attiecīgā departamenta atbildīgajai amatpersonai („Principal Accounting Officer”), un viņš/viņa ir atbildīga Valsts sekretāra priekšā, kas attiecīgi tālāk ir atbildīgs Parlamenta priekšā. Grāmatvedību pārbauda iekšējas un ārējas revīzijas/audita iestādes.

Somija

Vēsturiski fondi tika dibināti balstoties uz politiskiem lēmumiem, nesistemātiski, atkarībā no tā brīža vajadzībām. Fondu izveidei tika izdoti speciāli likumi un dekrēti. Pamatojoties uz fondu darbības veidu, fondus var iedalīt tā sauktajos bufera fondos (risku vadībai un krīzes situācijā radušos izmaksu mazināšanai), operatīvajos fondos (finansē “normālas” valsts aktivitātes, kā piem. Valsts lauksaimniecības attīstības

¹ Sākotnējais Royal Charter mērķis – izveidot valsts vai privātās korporācijas (iesk. pilsētas) un definēt to privilēģijas un mērķus. Mūsdienās hartas ir struktūras, kas darbojas sabiedrības/valsts interesēs un demonstrē stabilitāti un pastāvību.

fonds), aktīvu pārvaldes fondos (mājokļu attīstībai, naudas tirgus finansiālai stabilizēšanai) un apdrošināšanas tipa fondos (piem. Valsts ārkārtas gadījumu fonds).

Institucionāli fondi var darboties (i) ministrijas ietvaros (kā apakšfunkciju veicēji), (ii) apvienojot funkcijas starp ministriju un fondu, (iii) ministrijas uzraudzībā. Vadības funkcijas veic valde, aģentūra, vai arī pati ministrija. Vispārēju uzraudzību veic Finanšu Ministrija, kamēr nozaru ministrijas paraksta ikgadējus līgumus par rezultātiem/mērķiem ar atsevišķiem fondiem. Dažos gadījumos nozaru ministrijām ir izšķirošā loma fondu gada budžeta plānu apstiprināšanā. Saņēmeju vidū ir reģionālās un vietējās iestādes, privātpersonas vai valsts (piem. Kodolatkritumu apsaimniekošanas fonds).

Ienākumus nodrošina nodokļi, nodokļi kā obligātās iemaksas, daļu pārdošana, ziedojumi, budžeta transfēri, aizdevumu procentu maksājumi un aizdevumu atmaksas. Piemēram, 2007. gadā fondu budžetā radās pārpalikums, jo ienākumi kopumā sastādīja 1.8 bilj. EUR, bet izdevumi bija 115 milj.

Mērķu un rezultātu plānošanu veic sektoru/nozaru ministrijas daudzgadīgā periodā (5 gadi). Lai arī fondi ir ārpus normālā valsts gada budžeta, tie joprojām ir integrēti nozaru/sektoru budžetos. Šobrīd risinās diskusijas par to, vai nosacītā fondu autonomija var novest līdz “daļējai optimizācijai”, t.i. situācijai, kad individuāli spēlētāji centīsies īstenot savus mērķus, neņemot vērā vispārējos mērķus.

Patreizējā ekonomiskā krīze un augošais pieprasījums pēc valsts pārvaldes lielāka caurspīdīguma ir radījuši dilemmas attiecībā uz fondu tālāko attīstību. Šobrīd fondi ir kļuvuši diezgan autonomi, tie nenodrošina Parlamentam pietiekamu informāciju lēmumu pieņemšanai; fondu vadībai un uzraudzībai trūkst vienotas pieejas, un fondi iebilst pret lielāku vienotību; nepieciešams ieviest vadību, balstoties uz rezultātiem/mērķiem, jāpalielina informētība par fondu darbību. Turklāt tiek spriests par to, vai nu fondus jāiekļauj valsts budžetā, vai arī valsts ekonomika ir jāstiprina darboties atbilstoši tirgus ekonomikas noteikumiem.

Vācija

Valsts fondi galvenokārt tiek izmantoti papildus elastības dēļ, salīdzinot ar regulāru budžeta plānošanu (t.i. iekļaujot īpašas programmas federālajā gada budžetā). Valsts fondus raksturo harmoniska pieeja attiecībā uz tiesisko regulējumu: tie tiek dibināti, balstoties uz federālo likumdošanu; definēti kā “juridiski atkarīgas” institūcijas.

Fondu ir neatkarīgi budžeti; tie nav federālā budžeta daļa. Budžets ir plānots ik gadu atkarībā no nepieciešamības un politiskajām prioritātēm. Ienākumus veido nodokļi, maksājumi, kas veidojas no līgumiem starp federālo valdību un īpašiem uzņēmumiem (piem. atomelektrostacijas), CO2 emisijas tiesību izsoles, procentu maksājumi, kā arī dibināšanas likumā noteiktie maksājumi (vienreizējs federālā

budžeta pārskaitījums). Tomēr pēdējā gadījumā pārskaitījums notiek tikai brīdī, kad finansējums ir nepieciešams.

Pastāv divi vadības pieejas – decentralizētā un centralizētā vadība. Decentralizētas vadības gadījumā (nodrošina elastīgākas nodarbinātības iespējas/pieejamas nozarei specifiskas zināšanas) vadība ir uzticēta Federālajām aģentūrām. Administratīvo struktūru veido uzraudzības padome, dalībnieku sapulce un valde vai vadības komiteja. Papildus, piem. Finanšu tirgus stabilizācijas īpašā fonda gadījumā, ir izveidota politiska komiteja, kas ietver Federālā Parlamenta locekļus, lai uzraudzītu tā darbību. Tomēr lēmumu par konkrēta projekta finansējumu bieži pieņem nozares ministrija vai starpministriju vadības komiteja. Bērnu aprūpes attīstības īpašā fonda vadību veic ministrija (centralizēta pieeja), uz administratīvo līgumu pamata ar reģioniem (*“Verwaltungsvereinbarung”*).

Vispārēju uzraudzību veic Finanšu Ministrija. Federālais Parlaments vienmēr ir iesaistīts budžeta plānošanas un kontroles funkcijās. Lai gan trūkst informācijas par šo fondu administratīvajām izmaksām, var uzskatīt, ka tās sastāda nelielas summas, jo administrācijā darbojas vidēji apm. 10 darbinieki.

Secinājumi

Nesenā globālā ekonomikas krīze un ar to saistītie budžeta samazinājumi pievērsa uzmanību valsts fondu vadībai, un dažreiz to esamībai. Apvienotajā Karalistē tika pieņemts lēmums samazināt fondu administratīvās izmaksas, reorganizējot vai likvidējot aģentūras, kuru uzdevumos ietilpst fondu vadība. Tādās jomās, piemēram, kā māksla un kultūra plānots novirzīt finansiālo slogu no Valsts kases uz potenciāliem “privātiem” avotiem. Somijā pastāv dilemma starp fondu autonomo darbības veidu no vienas puses un demokrātisku politisko lēmumu pieņemšanas veidu no otras puses. Tiek pausta zināma kritika attiecībā uz “otrās paaudzes fondu” izmaksu efektivitāti. Paredzams, ka tuvāko gadu laikā esošā valsts fondu sistēma mainīsies, novedot pie samazināta skaita, caurspīdīgākiem un efektīvākiem pārvaldes mehānismiem.

Salīdzinājums ar Latviju

Fondu analīze atspoguļo zināmu līdzību ar situāciju Latvijā. Gan Latvijā, gan Apvienotajā Karalistē, Somijā un Vācijā lēmumu pieņemšanā iesaistītas līdzīgas struktūras – padomes; izpildinstitūcija – izpilddirektors un tā darbinieki (sekretariāts, administrācija, utt.). Mēs varam novērot tādu pašu institucionālo dažādību - no fondiem, kas pilnībā integrēti nozares ministrijās līdz neatkarīgām institūcijām (aģentūras, kas darbojas pēc „rokas attāluma” principa (*“arm-length”*) ministriju uzraudzībā. Tomēr vislielākā atšķirība starp situāciju Latvijā un ārzemju pieredzi ir fondu līdzekļu piešķiršanas principos. Atšķirībā no Latvijas, vairumā gadījumu fondi gūst līdzekļus vai nu no ikgadējā valsts piešķiruma (Grant-in-aid) caur nozares ministrijām, vai arī no īpašiem ienākumiem (piem. Valsts loterijas, īpaši nodokļi), vai

no vienreizējiem valdības budžeta pārskaitījumiem. Fondu finansējuma piešķiršanas principi ir uzskatāmi par visredzamāko atšķirīgo faktoru, analizējot Latvijas valsts fondus un valsts dibinātos fondu ārvalstīs.

IEVADS

Šajā pētījumā atspoguļota dažādu mehānismu analīze, kas tiek izmantoti Apvienotajā Karalistē, Somijā un Vācijā, lai nodrošinātu finansējumu attiecīgajām valdības politikas jomām. Fondu atlase balstās uz sekojošiem atlases kritērijiem:

- Finansējums tiek piešķirts no relatīvi nodalīta budžeta, t.i. fondam ir atsevišķs budžets, kas nav valsts budžeta daļa, vai
- Fondu pārvalda relatīvi neatkarīga institūcija (budžets var būt vai nu valsts budžeta izdevumu programma vai nodalīts no valsts budžeta).

Lai veiktu šo analīzi, ar terminu “neatkarīga institūcija” (‘independent body’) tiek saprasta jebkura institūcija vai organizācija, kas nav centrālā valdības institūcija – vai nu tā ir publisko tiesību iestāde ar atsevišķu juridisku statusu, vai privāta komercsabiedrība vai valsts iestādes izveidota bezpeļņas juridiska persona. Tā var būt arī jebkura cita privāta struktūra. Lai to varētu uzskatīt par neatkarīgu, attiecīgajai iestādei ir jābūt tiesībām pieņemt lēmumu attiecībā uz līdzekļu izmantošanu saskaņā ar tās atbildību.

Ziņojuma struktūra ir balstīta uz būtiskiem fondu analīzes jautājumiem, kuri izvēlēti, lai salīdzinātu ar līdzīga tipa fondiem Latvijā. Šie četri kritēriji ir sekojoši:

- i. Juridiskā un institucionālā sistēma (tehniskās specifikācijas punkts 3.2.: valsts fondu vieta valsts pārvaldes sistēmā, dibināšanas kritēriji, fondu dibināšanas noteikumi, fondu juridiskais statuss);
- ii. Finansējuma piešķiršana (tehniskās specifikācijas punkts 3.2.: finansējuma avoti un mehānismi);
- ii. Vadība (tehniskās specifikācijas punkts 3.2.: fondu vadības modelis);
- iii. Līdzekļu izmantošana (Tehniskās specifikācijas punkts 3.2.: fondu finansējuma pielietojuma analīze – kādas organizācijas saņēmušas finansējumu).

Ziņojums balstās galvenokārt uz dokumentu analīzi un intervijām ar pieejamām amatpersonām (Somijā). Ziņojuma sagatavošanā piedalījušies: Steven O’Conor (Apvienotā Karaliste), Timo Spangar (Somija) un Roland Blomeyer (Vācija).

I. APVIENOTĀ KARALISTE

1.1.1. Trīs fondi tika izvēlēti no Apvienotās Karalistes fondu saraksta saskaņā ar IEVADĀ minētajiem kritērijiem.

1.1.2. Jāatzīmē, ka fondu analīze ir veikta nozīmīgu pārmaiņu laikā Apvienotās Karalistes valsts pārvaldē. Organizācijas, t.sk., analīzei izvēlētās organizācijas, it īpaši divas no tām, saskaras ar divkāršu izaicinājumu - budžeta samazināšanu un tajā pašā laikā nepieciešamību saglabāt vai uzlabot esošo darbību. 2010.gadā, atbildot uz globālo ekonomisko lejupslīdi un valsts budžeta deficītu, Apvienotās Karalistes valdība veica visaptverošas izdevumu pārbaudes. To iznākums bija plaša mēroga valsts budžeta izdevumu samazināšana, tajā skaitā, vairāku organizāciju, it īpaši, Anglijas Mākslas padomes (*Arts Council England*) budžeta ievērojama samazināšana.

1.1.3. Budžeta samazinājumiem sekoja jauns valdības politiskais lēmums radikāli samazināt ar fondu administrēšanu saistītos izdevumus, pamatā reorganizējot vai likvidējot aģentūras, kuras veica fondu administrēšanu. Šī politiskā lēmuma ietekmi uz valsts pārvaldi var raksturot ar frāzi „ar minimāliem līdzekļiem maksimāls efekts”, t.i. samazināt administratīvās un citas izmaksas cik vien iespējams ar minimālu ietekmi uz pakalpojumiem un sabiedrībai pieejamajiem līdzekļiem. Tas kalpoja kā papildus impulss procesam, kuru iesāka iepriekšējā valdība - jaunu un inovatīvu veidu izmantošanā sabiedrībai aktuālu jautājumu finansēšanā.

1.1. SABIEDRĪBAS BANKA (THE BIG SOCIETY BANK)

1.1.4. Sabiedrības banka (The Big Society Bank - turpmāk, BSB) ir banka, ar kuras palīdzību Apvienotās Karalistes valdība plāno finansēt projektus plašākai sabiedrībai. Iniciatīvas mērķis ir „radīt apstākļus vietējo iedzīvotāju un kopienu stiprināšanai, tādējādi, veidojot sabiedrību, kurā vara piederēs nevis politiķiem, bet iedzīvotājiem.ⁱ Tās prioritātes ir:

- Sniegt kopienām lielāku varu (decentralizācija un varas nodošana)
- Iedrošināt iedzīvotājus aktīvi piedalīties vietējās kopienas dzīvē (brīvprātīgais darbs)
- Varas decentralizācija no centrālās valsts pārvaldes uz vietējo pašvaldību
- Atbalsts kooperatīviem, labdarības organizācijām un sociāliem uzņēmumiem (jauni finansējuma mehānismi)
- Valdības datu publicēšana (atklāta/pārskatāma valsts pārvalde).

1.1.5. Komponenti ietver „lokalizācijas aktu” (*localisation act*) (atbalsta 1.un 3.prioritāti); *Big Society Network* (2.prioritāte); lokālo iniciatīvu „pilotēšana” (visas prioritātes)ⁱⁱ; (ir 4 pilotprojekti (Vanguard reģionā), uzsākti 2010.gadā, kurus tiek

plānots finansēt no BSB. Tie atrodas Kumbrijā, Vindzorā & Maidenhedā, Liverpūlē un Sutonā); *Big Society Bank* (4.prioritāte).

1.1.6. Plānots veidot BSB kā neatkarīgu „vairumtirdzniecības” banku, kas strādās un ar finanšu starpnieku palīdzību investēs savus līdzekļus atmaksājamu aizdevumu veidā. Šādā veidā paplašināsies aizdevumu un citas kredīta iespējas sociālām organizācijām (skat. vairāk nodaļā „Fondu izmantošana”). BSB misija ir paātrināt ilgtspējīga sociālo investīciju tirgus izaugsmi, padarot finansējumu un konsultācijas vieglāk pieejamus sociāliem uzņēmumiem (skat. informāciju par BSB attīstības vēsturi un pašreizējo statusu)ⁱⁱⁱ.

1.1.7. BSB ir četras pamatiezīmes

- *Neatkarība no valdības* – BSB būs privātā sektora iestāde ar sociālu misiju. Fonds pats varēs noteikt savu stratēģiju tā misijas sasniegšanai, kā arī finansējuma investēšanas, kapitāla veidošanas, personāla un atalgojuma jomā, kā arī budžeta pārvaldīšanā.
- *Darbība kā vairumtirgotājam* – fonds investēs starpniekinstitūcijās, tādās kā sociālo investīciju fondi, atbilstoši 2008.gada Neaktivizētu bankas kontu likumam (Dormant Bank Accounts Act 2008). Fonds pats tieši neveidos sociālos uzņēmumus
- *Pārredzama („caurspīdīga”) darbība* – fondam būs pilnībā jāatskaitās par līdzekļiem. Tam būs jānodrošina pilnīga atklātība par savu darbību potenciālajiem investoriem.
- *Pašpietiekamība* – BSB būs pašam jāsedz savas izmaksas un jāsniedz atdeve no saviem ieguldījumiem, lai gan ne atbilstoši tirgus likmēm

1.1.8. Valdības mērķis bija izveidot banku līdz 2011.gada aprīlim, taču termiņš ir pagarināts^{iv} Valdība vēl arvien strādā pie bankas darbības iezīmju definēšanas, t.sk. tās uzņēmējdarbības modeļa, kapitāla struktūras un pārvaldes noteikumiem. 2011. gada aprīļa beigās tika paziņots, ka banka uzsāks tās darbību 2011.gada trešajā ceturksnī.

JURIDISKĀ UN INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

Kādi tiesību akti nosaka fondu izveidi un darbību (vispārējais tiesiskais regulējums/specifiskais)?

1.1.9. BSB tiesiskais pamats balstās likumdošanā, kas nosaka shēmu atkārtotai naudas izmantošanai no neaktīviem bankas kontiem krājaizdevumu sabiedrības kontos (2008.g. Neaktivizēto bankas kontu likums). Likumdošana nosaka naudas izmantošanu no neaktivizētiem bankas kontiem un pārskaitītiem tā sauktajā, Atgūšanas fondā (*Reclaim Fund*), kas, savukārt, ir pieejama BSB sociālo starpniekinstitūciju finansēšanai.

1.1.10. Pašlaik specifiska informācija par BSB tiesisko statusu ir maz pieejama, lai gan fonds visticamāk darbosies kā komerciāla struktūra atbilstoši Apvienotās Karalistes 2009.gada Banku likumam, kuru uzraudzīs Finanšu pakalpojumu iestāde (*Financial Services Authority (FSA)*).

Kādi ir kritēriji fondu kā juridisku personu izveidē? Kāda ir fondu vieta un loma valsts administratīvajā sistēmā? Kāds ir fondu tiesiskais statuss (publisko vai privāto tiesību subjekts/aģentūra ar speciālu nolikumu)

1.1.11. Parasti Apvienotās Karalistes valdība šādus fondus (*arm-length funds*) klasificē kā ārpus-departamenta pārvaldes iestādes (*Non-Departmental Public Bodies* - *NDPB*). Šīs iestādes ir izveidotas, balstoties uz statūtiem, un tās atskaitās Parlamentam ar tās finansējošo ministriju starpniecību. Šī sistēma pieļauj lielāku finansiālo neatkarību, jo valdības pienākums ir nodrošināt finansējumu, lai izpildītu likumā noteiktās saistības. Neskatoties uz to, valdība iesaistās politikas mērķu, budžeta, organizācijas augstākās vadības un sistēmas darbības elementu noteikšanā.

1.1.12. Nesen Lielbritānijas valdība ir sākusi pārorientēt fondus no NDPB tipa iestādēm uz privātā sektora finansēšanas mehānismiem, kuru mērķis ir atbalstīt valsts politikas mērķus. Tipisks piemērs ir valdības izveidotie investīciju fondi, tādi kā riska kapitāla fondi, kredītlīniju un cita veida atbalsta sniegšanai firmām, kas darbojas inovāciju jomā, piemēram, IT, nanotehnoloģiju, biotehnoloģiju jomā u.c. Sagaidāms, ka šis modelis kļūs arvien vairāk populārāks, jo Apvienotās Karalistes valdības virzās uz NDPB skaita samazināšanu, lai ietaupītu naudu, liekot uzsvāru uz privāto sektoru un vietējām pašvaldībām politikas īstenošanā un pakalpojumu nodrošināšanā.

1.1.13. BSB izveides pieeja cieši saskan ar dominējošo valdības filozofiju. Pieejamie dokumentu avoti liecina, ka tas būs valdības izveidots privāts uzņēmums ar saviem statūtiem. DBA līdzekļi tiks ņemti no Atgūšanas fonda (*Reclaim Fund*).^v

Vai fondiem ir tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus un izdot administratīvos aktus?

1.1.14. BSB gadījumā visdrīzāk tas nenotiks, ņemot vērā tā privātā uzņēmuma statusu.

Kāda ir politiķu loma fonda lēmumu pieņemšanas procesā?

1.1.15. Pašlaik nav pieejama specifiska informācija. Ir sagaidāms, ka valdība (it īpaši Kabineta birojs) vismaz daļēji būs atbildīga par bankas darbinieku/vadības nominēšanu un bankas amatpersonu apstiprināšanu.

FINANSĒJUMA PIEŠĶIRŠANA

Kurš pieņem lēmumus par budžeta piešķiršanu (likumā noteiktā kārtībā, ikgadējs lēmums, cits variants)? Kurš uzrauga budžeta piešķiršanu? Budžeta veids (ikgadējs/daudzgadīgs)? Kādi ir budžeta pamatavoti?

1.1.16. BSB finansējums sākotnēji nāks no vismaz diviem avotiem. Pirmkārt, vienreizējs ieguldījums no komercbankām, lai nodrošinātu BSB sākotnējo kapitālu. Otrkārt, no DBA, kā to atļauj 2008.gada likums. Tie ir naudas noguldījumi bankās un krājaizdevumu sabiedrību kontos, kas ir bijuši neaktīvi 15 gadus un vairāk. Naudas līdzekļu kopējo summu, kas būs pieejama sadalei, noteiks bankas un krājaizdevumu sabiedrības, kas piedalās sistēmā. Pašreiz notiek kampaņa, lai identificētu personu aktīvus un uzkrātās summas, kuras nav atprasījuši klienti. Šobrīd nekas neliecina, ka valdība piešķirs BSB valsts kases līdzekļus (granta veidā).

1.1.17. Pašlaik nav oficiālu datu, cik daudz naudas no šiem abiem avotiem sākotnēji tiks nodrošināts. Tiek lēst, ka apmēram 400 miljoni £ nāks no pasīvajiem banku kontiem un 200-250 miljoni £ no Lielbritānijas komercbankām.

1.1.18. Attiecībā par papildus līdzekļiem, valdība ir paredzējusi, ka BSB izmantos savus līdzekļus līdzfinansējot, apdrošinot vai garantējot investīcijas kopā ar privātā kapitāla avotiem, līdzīgi kā jebkura tipiska investīciju banka. Tiek meklēti veidi, kā novirzīt daļu no 78 miljoniem £ labdarības aktīvu investīcijām bankā (BSB)^{vi}. Tiek strādāts pie noteikumu liberalizāciju, kā labdarības organizācijas un citi nodibinājumi var investēt savus līdzekļus.

Komercbankas

1.1.19. Četru Apvienotās Karalistes komercbanku līdzekļi tiks pārvaldīti, kā „projekta Merlin” daļa, balstoties uz līgumu starp valdību un bankām^{vii}. Projekts Merlin *post factum* paredz nosacījumus Lielbritānijas valdības galvojumam bankām 2008.-2009.gada finanšu krīzes laikā, kad vairākas no tām atradās bankrota priekšā. Viens no nosacījumiem paredz, ka bankas nodrošinās noteiktu naudas summu, kura tiks izmantota BSB izveidošanai. Šie līdzekļi būs pieejami kā vienreizējs maksājums, kas sadalīts divu gadu (2011/2012) periodā. Tie veidos BSB sākotnējo kapitālu. Tomēr summu (publiski minēti 200-250 miljoni £) bankas nodrošinās uz komerciāliem

pamatiem, saskaņā ar BSB mērķiem, biznesa plānu un struktūru – to visu vēl nepieciešams precizēt.^{viii}

Atgūšanas fonds

1.1.20. BSB izveidošanas pamatā ir Atgūšanas fonda izveide. Tam ir divkārša loma – pirmkārt, tas būs līdzekļu saņēmējs no DBA, kurus tas sadalīs BSB. Otrkārt, tas būs atbildīgs par to depozītu turētāju interešu aizsardzību, kuri vēlēšies atgūt savu naudu, kas pārņemta saskaņā ar DBA likumu.

1.1.21. Atgūšanas fonds tika izveidots 2011.gada martā, un to administrēs privātas finanšu pakalpojumu kompānijas uz bezpeļņas principiem, balstoties uz FSA noteikumiem. Fondam būs valde, kuru iecels tā „mātes kompānija” bez tiešas valdības iesaistīšanās.

1.1.22. Līdzekļu piešķiršanas mehānismus daļēji nosaka likums, it īpaši attiecībā uz līdzekļiem, kas izņemti no neaktīviem bankas kontiem. DBA likuma 18.pants nosaka, kādai izmantošanai naudu var nodot:

- I. Izdevumiem, kuri saistīti ar pakalpojumu, iekārtu vai iespēju nodrošināšanu jauniešu vajadzību apmierināšanai,
- II. Izdevumiem, kuri ir vērsti uz personu spēju attīstību pārvaldīt savas finanses, vai;
- III. Finanšu pakalpojumu vai sociālo investīciju pieejamības uzlabošana personām.

1.1.23. Atgūšanas fonds uzraudzīs līdzekļu emisiju no DBA uz BSB. Šīs emisijas (piešķirumi) būs ikgadēji, no kuriem aptuveni 100 miljoni £ paredzēti 2011.gadā. Tam sekos citi piešķirumi, atkarībā no tā, cik aktīvi cilvēki pieprasīs neaktīvos kontus. Ar laiku vajadzētu rasties arī nelielai vienmērīgai ikgadējai finanšu plūsmai, tā kā papildus konti kļūs neaktīvi. Kopējais finansējuma apjoms, kas būs pieejams BSB no Atgūšanas fonda, ir aptuveni 400 miljoni £.^{ix}

1.1.24. Tiklīdz kā šie līdzekļi būs BSB pārvaldībā, BSB varēs tos investēt, saskaņā ar noteiktajiem mērķiem, neatkarīgi no valdības ārējās ietekmes.

Vai no pakalpojumu sniegšanas tiks gūti kādi ienākumi? Vai no piešķirtā budžeta drīkst gūt labumu (piemēram, noguldīt to bankā)?

1.1.25. BSB ir jārada ienākumi no investīcijām. Peļņa ir jāizmanto BSB administratīvo izmaksu segšanai, kā arī atkārtotām investīcijām sociālā kapitāla tirgū. Galvenais priekšnoteikums BSB ir, ka tā ieguldītie līdzekļi pieaugs un sniegs atdevi (peļņu). Galvenās atšķirīgās iezīmes no komercbankām skar paredzamo peļņu no investīcijām (BSB gadījumā tā būs zemāka) un investīciju raksturu (fonds investēs sociālos uzņēmumos).

VADĪBA

Kas ir fonda vadība? Kurš pieņem lēmumus par finansējuma piešķiršanu, programme ieviešanu. utt.?

1.1.26. Kā jau iepriekš tika minēts, pagaidām nav publiski zināmas detaļas, kā BSB tiks pārvaldīts. Paredzams, ka tā vadība būs neatkarīga no valdības ietekmes un lielā mērā atbildīs komercbanku vadībai. Tāpat vēl jāprecizē BSB pārvaldības sistēmu, lai gan tā darbību finanšu tirgos uzraudzīs FSA.

1.1.27. Attiecībā par lēmumu pieņemšanu par līdzekļu piešķiršanu, programmu ieviešanu un citiem BSB darbības aspektiem, tie būs pilnībā BSB vadības pārziņā.

Kas uzrauga līdzekļu pārvaldīšanu?

1.1.28. BSB darbības uzraudzīs FSA.^x

LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA

Vai fonds piešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm? Kāda ir fonda finansējuma saņēmēju struktūra (organizāciju veids)?

1.1.29. Banka nepiešķirs līdzekļus (aizdevumus vai grantus) pakalpojumu sniedzējiem – vienalga, vai tās būtu valsts budžeta iestādes, labdarības organizācijas vai sociālie uzņēmumi.

1.1.30. Atbilstoši savam statusam kā “vairumtirdzniecības” banka, tās līdzekļi atmaksājamu aizdevumu veidā būs pieejami finanšu starpniekiem, t.i. investīciju fondiem un līdzīgām organizācijām, kuras specializējas sociālo investīciju jomā (bieži sauktiem par sociālā kapitāla uzņēmumiem). Šie starpnieki parasti piedāvā tā sauktās, sociālās ietekmes obligācijas, kas ļauj investoriem izvietot savu naudu noteikta sociālā rakstura akciju kapitāla fondos. Tie piedāvā arī pieejamu finansējumu sociālajām organizācijām dažādu kredītu veidā. Par to, cik lielā mērā šie kredīti tiks piedāvāti ar labvēlīgām % likmēm, vēl notiek sarunas gan ar komercbankām, kas nodrošinās sākuma kapitālu BSB, gan Eiropas Komisijā (lai nodrošinātu valsts atbalsta prasību ievērošanu).

Kāds ir resursu sadalījums administratīvām izmaksām un grantiem? Kā tiek nodrošināts lēmumu pieņemšanas “caurspīdīgums”?

1.1.31. Kā jau iepriekš minēts, detalizēta informācija par BSB administrēšanas kārtību vēl nav publiski pieejama. Tomēr jau ir zināmi daži BSB darbības pamatelementi. Piemēram, tiek sagaidīts, ka BSB būs pilnībā pašfinansējoša organizācija, un tai būs pašai jāsedz visas administratīvās un ar fonda vadību saistītās izmaksas, kuras būs

jānodrošina, izmantojot ienākumus, kas tiks gūti no veiksmīgas investīciju pārvaldīšanas..

1.1.32. Viens no BSB darbības priekšnoteikumiem ir tā darbības pilnīga pārskatāmība divās jomās: pirmkārt, sabiedrības priekšā par DBA līdzekļu izmantošanu, otrkārt, investoru priekšā par tirgus operācijām. Attiecībā par DBA, tas būs atbildīgs Atgūšanas fonda priekšā, kurš nodrošinās bankai līdzekļus. Kā tirgus dalībniekam BSB būs pienākums sniegt potenciālajiem investoriem (pirms lēmuma pieņemšanas par investēšanu bankā) un FSA informāciju par savu darbības politiku, finansējuma izmantošanu un izmaksām.

1.1.33. Galveno uzrauga lomu nodrošinās FSA, jo tas nodrošinās BSB un Atgūšanas fonda darbības uzraudzību. Paredzams, ka daļēju BSB uzraudzību veiks arī Parlaments, t.i. bankas izpilddirektoram būs jāatskaitās par BSB darbību parlamentā.

CITI SECINĀJUMI

1.1.34. BSB izveide un darbības uzsākšana ir izrādījusies liels izaicinājums Lielbritānijas valdībai. Pilsoniskās sabiedrības ministrs Nīks Hords (Nick Hurd) 2010.gada novembrī izteicās, ka bankas izveide ir ārkārtīgi komplicēta.^{xi}

1.1.35. Līdz BSB darbības uzsākšanai jāveic vēl virkne pasākumu. Pirmkārt, jāizveido Atgūšanas fonds. Nav panākta konkrēta vienošanās ar komercbankām par ieguldījumu BSB kapitālā^{xii}. Valdībai vēl nepieciešams saņemt Eiropas Komisijas atļauju BSB izveidei (paredzot tam aptuveni 6-12 mēnešus). Visbeidzot, valdībai jāpabeidz izstrādāt BSB juridiskos, darbības un pārvaldības jautājumus.

1.1.36. Sakarā ar sarežģījumiem un termiņu kavēšanu, detalizēta informācija par BSB darbību nav pieejama plašākai publikai. Tas veicina dažādas spekulācijas sabiedrībā un biznesa vidē, kāda būs banka praksē.^{xiii} Nākas saskarties ar kritiku no opozīcijas politisko partiju puses un daļas sabiedrības, kas apgalvo, ka viss uzņēmums ir aizsegs valsts budžeta izdevumu samazināšanai. Tiek apšaubīta arī bankas naudas aizdošana sociāliem uzņēmumiem uz komerciāliem pamatiem.^{xiv}

1.1.37. Nosacījumi BSB izveidei ir relatīvi labvēlīgi. Sociālā kapitāla tirgus Lielbritānijā, lai gan salīdzinoši neliels (pašreizējā kapitāla vērtība apm.100 miljoni £) ir diezgan labi attīstīts un visu laiku aug. Tādējādi, jau ir pamats šāda modeļa ieviešanai un potenciāls tā turpmākai izaugsmei. Lielbritānijas valdība ir spējusi izdarīt spiedienu uz komercbankām, lai nodrošinātu kapitālu BSB darbības uzsākšanai, kas liecina par “labo gribu”. Attiecībā uz citām valdībām, kas apsver šādu modeli, nosacījumi var nebūt tik labvēlīgi, piemēram, maz vai nav sociālā kapitāla fondu, vai komercbankas nevēlas vai nevar piešķirt līdzekļus kapitāla veidošanai.

1.1.38. BSB ir ambiciozs mēģinājums izmantot līdz šim neizmantotos finanšu resursus, lai netieši atbalstītu pašreizējās Apvienotās Karalistes valdības politikas

stūrakmeņus. Veiksmes gadījumā banka nodrošinās ievērojamus līdzekļus pilsoniskās sabiedrības organizācijām un vietējām partnerībām (NVO, vietējām pašvaldībām un uzņēmumiem, kas strādā pie kopīgiem vietējo kopienu projektiem), kas iepriekš nāca no valsts budžeta. Tas sniegs ieguldījumu arī valdības *Big Society* politikā. Tas piedāvā ļoti pievilcīgu perspektīvu galveno valsts politikas jomu finansēšanai „bez maksas”.

1.1.40. Tomēr šis nav modelis bez problēmām. Lēnais progress liecina, ka šāda veida finansēšanas mehānisma izveide ir sarežģīts un izaicinošs process, kas izvirza ievērojamas prasības Apvienotās Karalistes valdībai. Ir diezgan daudz skepses, īpaši no pilsoniskās sabiedrības, kas liecina, ka interese par BSB pakalpojumu varētu nebūt tik liela kā valdība sagaida.

1.1.41. Tomēr tas sniedz ļoti interesantu un inovatīvu piemēru tam, kā valdība var izmantot apslēptos budžeta resursus, kā arī izmantot 2008.-2009.gada finanšu krīzi kā priekšrocību. Ja modelis būs veiksmīgs, to varēs izmantot arī citos finansējuma sektoros.

1.2. APVIENOTĀS KARALISTES PĒTNIECĪBAS PADOMES

1.2.1. Apvienotās Karalistes Pētniecības padomes (turpmāk arī AKPP), kuras pašlaik ir septiņas, ir valsts finansētas institūcijas, kuras ir atbildīgas par noteiktu pētniecības jomu, t.sk. mākslas, humanitāro zinātņu, inženierzinātņu un visu citu jomu zinātnes koordinēšanu un finansēšanu. Padomēm ir piecas pamatfunkcijas:

- Finansēt pamata, stratēģiskos un lietišķos pētījumus.
- Atbalstīt pēcdiploma apmācību (doktorantūras un maģistratūras studentus).
- Veicināt zināšanu un tehnoloģiju attīstību, tādējādi sniedzot ieguldījumu ekonomikas konkurētspējas, sabiedrisko pakalpojumu un politikas efektivitātes un dzīves kvalitātes uzlabošanā.
- Atbalstīt zinātnes lomu sabiedrības aktivitātēs.
- Nodrošināt Lielbritānijas pētnieku piekļuvi lielajām pētniecības iekārtām, tās iegādājoties un izmantojot vai nomājot lielas starptautiskas iekārtas.

1.2.2. AKPP ir ārpus –departamenta pārvaldes iestādes, kas iekļautas Karaliskajā Hartā. Katru no tām pārvalda atsevišķā padome, kurā ir iekļauti pārstāvji no akadēmiskās un neakadēmiskās vides, kurus pēc atklāta izvirzīšanas procesa ir apstiprinājis amatā uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju sekretārs (ministrs). Padomes saņem valsts budžeta finansējumu no Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamenta (Department for Business, Innovation and Skills), un katru gadu padomes atskaitās Parlamentam. Kopējais gada budžets sasniedz apmēram 2,6 biljonus £. No tiem aptuveni puse tiek izmantota pētniecības grantiem un apmācībām Lielbritānijas augstākās izglītības iestādēs, tādējādi, veido vienu no elementiem Lielbritānijas duālajā pētniecības finansēšanas sistēmā (otrs elements ir grantu nodrošināšana Lielbritānijas Augstākās izglītības finansējuma padomēm). Skat.vairāk par to sadaļā “Finansējuma piešķiršana”.

1.2.3. Lai gan tās ir nodalītas organizācijas, to juridiskais statuss, vadības struktūra un finansējuma sistēma galvenajos aspektos ir identiska.

1.2.4. AKPP aktivitāšu koordinēšanu veic Lielbritānijas Pētniecības padome (Research Council UK) – stratēģiskā partnerība starp visām septiņām Lielbritānijas pētniecības padomēm.^{xv} Tā veicina ciešāku sadarbību starp padomēm, lai kopā efektīvāk strādātu pētniecības, apmācības un inovāciju ietekmes palielināšanai, tādējādi, sniedzot ieguldījumu valdības mērķu sasniegšanā attiecībā uz zinātņi un inovācijām.

JURIDISKĀ UN INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

Kādi tiesību akti nosaka fondu izveidi un darbību? Kādi ir fondu kā juridisku personu izveides kritēriji?

1.2.5. Lielbritānijas valdība finansējuma mehānismus var izveidot dažādos veidos. Tā var izveidot fondus ar likumdošanas (primārās vai sekundārās) starpniecību, izmantojot Karalisko Hartu vai balstoties uz ministrijas lēmumu. Vairumā nevalstisku sabiedrisko institūciju gadījumā, tās ir likumā noteiktas iestādes, kuras ir izveidotas balstoties uz tiesību aktiem (primārajiem tiesību aktiem, kurus pieņem parlaments). AKPP gadījumā to darbības tiesiskais pamats ir 1965.gada Zinātnes un tehnoloģiju likums. Valsts kontu sistēmā AKPP tiek klasificēti centrālās valdības sektorā.

1.2.6. Papildus juridiskās personas statusam, kurš definēts iepriekšminētajā tiesību aktā, pētniecības padomes ir iekļautas arī Karaliskajā Hartā. Karaliskās Hartas sākotnējais mērķis bija radīt valsts vai privātas sabiedrības (iesk. pilsētas), un definēt to mērķus un privilēģijas. Pašlaik jaunas hartas tiek paredzētas organizācijām, kuras darbojas sabiedrības interešu labā (piemēram, profesionālām un labdarības organizācijām), kuras var demonstrēt izcilību, stabilitāti un pastāvību savā konkrētajā jomā. Hartas nosaka jomu, kurā tiesību turētājs ir tiesīgs darboties un tā specifiskos mērķus. AKPP gadījumā tas ir „*atbalstīt un veicināt zināšanu un tehnoloģiju attīstību, nodrošināt izglītotus zinātniekus un inženierus un tādējādi, sniegt ieguldījumu Apvienotās Karalistes ekonomiskās konkurētspējas un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanā*”^{xvi} Hartas nav tik svarīga attiecībā uz organizāciju finansējumu, struktūru un juridisko statusu. Šie jautājumi parasti tiek atrunāti attiecīgajos valsts tiesību aktos, kas ir saistīti ar organizāciju izveidošanu, kā arī organizāciju iekšējos noteikumos.

Kāda ir fondu vieta un loma valsts administratīvajā sistēmā? Kāds ir fondu tiesiskais statuss (publisko vai privāto tiesību subjekts/aģentūra ar speciālu nolikumu)? Vai fondiem ir tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus un izdot administratīvos?

1.2.7. AKPP ir juridiskas personas ar izpildvaras pienākumiem. Tās ir neatkarīgas juridiskas personas, kuras atskaitās uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamenta valsts sekretāram, kurš, savukārt, par aktivitātēm un sasniegto atskaitās Parlamentam. Tiem ir izpildvaras pienākumi, t.i. tie īsteno valdības politiku (kuru Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departaments var, bet, kas nav noteikts par pienākumu, formulēt, konsultējoties ar AKPP). Tomēr tie nav tiesīgi izdot tiesību aktus, noteikumus, u.c.

Politiku loma lēmumu pieņemšanas procesā

1.2.8. AKPP vadības struktūrās nav tieša politiskā pārstāvība. Padomes locekļi, kā arī augstākā līmeņa vadītāji tiek izvēlēti, balstoties uz to pieredzi un zināšanām, nevis politisko piederību. Tomēr padomju locekļus nominē uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamenta ministrs. Lai gan visas iecelšanas amatos tiek veiktas saskaņā ar Komisāra valsts ierēdņu nominēšanā (*Commissioner for Public Appointments*) kodeksu^{xvii} – šis mehānisms nodrošina valdībai spēcīgu netiešo ietekmi attiecībā uz AKPP darbību.

FINANSĒJUMA PIEŠĶIRŠANA

Kurš pieņem lēmumus par budžeta piešķiršanu? Kurš uzrauga budžeta piešķiršanu?

1.2.9. 1965.gada Zinātnes un tehnoloģiju likuma 2.pants par AKPP finansējumu nosaka:

„Valsts sekretārs (ministrs) no parlamenta piešķirtās naudas var piešķirt naudu jebkurai no pētniecības padomēm to izdevumiem, ja tam piekrīt Valsts Kase. Šādi izmaksātās summas izmantošanā Padome ievēro valsts sekretāra norādītos darbības virzienus.”

1.2.10. Par finansējuma piešķiršanu AKPP lemj Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departaments. Budžets tiek piešķirts katru gadu, bet tas balstās uz piecu gadu indikatīvu piešķirumu (pēdējais 2010.gadā). Pašreizējā Lielbritānijas valdība attiecībā uz finansējuma piešķiršanu zinātniskajiem pētījumiem ir pieņēmusi tā saukto „Haldane principu”.^{xviii} Tas būtībā nozīmē, ka „prioritāšu noteikšana naudas piešķiršanai atsevišķu pētniecības padomju izdevumiem, nav ministru lēmums”, t.i. tiklīdz kā finansējums tiek piešķirts AKPP, lēmumu par tās izmantošanu var pieņemt tikai AKPP. Valdība tomēr saglabā kontroli par kopējo finansējumu zinātnei un pētījumiem un tā sadali pētniecības padomēm. Papildus tam valdībai ir tiesības novirzīt finansējumu tām pētniecības jomām, kuras tiek uzskatītas par valsts stratēģiskajām prioritātēm, kā, piemēram, pētījumiem energoapgādes un klimata pārmaiņu jomā. Tomēr šajās prioritātēs pētījumu padomes pašas var pieņemt lēmumus, kuri projekti tiks finansēti.

1.2.11. Runājot par finansējuma piešķiršanas uzraudzības kontroli, Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamenta atbildīgā amatpersona (Principal Accounting Officer) atskaitās Parlamentam par granta piešķiršanu AKPP. Viņš ir atbildīgs valsts sekretāra priekšā par Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamenta finansējuma piešķiršanu un nosacījumiem, kas ar to saistīti. Viņš nozīmē katras pētniecības padomes izpilddirektoru, kas ir atbildīgā amatpersona par padomei piešķirtā valsts finansējuma izmantošanu. Viņš var atsaukt atbildīgās amatpersonas pilnvarojumu, ja tas ir sabiedrības interesēs vai, ja viņš secina, ka attiecīgā persona vairs nav spējīga veikt šo amatu.

Kāds ir budžeta veids? Kādi ir budžeta pamatavoti (nodokļi, ziedojumi, cita veida ienākumi)? Vai ir kādi ienākumi no pakalpojumiem? Vai ir atļauts gūt kādu labumu no piešķirtā?

1.2.12. AKPP līdzekļus iegūst galvenokārt no Lielbritānijas valdības ikgadēja granta, kurš tiek piešķirts ar Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamenta starpniecību, tātad tiešs valdības finansējums no nodokļu ienākumiem. AKPP saņem

ikgadēju budžeta daļu, balstoties uz piecu gadu finansējuma piešķiršanas saistībām. Dati par 2011.-2015.gada budžeta piešķirumu septiņām Lielbritānijas pētniecības padomēm tika publicēti 2010.gada decembrī. Tabula sniedz kopsavilkumu par padomju budžetu 2011.-2012.gadā.^{xix}

Pētniecības Padomes nosaukums	Saīsinājums	Budžets (milj. £)
Inženierzinātņu un dabaszinātņu pētniecības padome	EPSRC	759.7
Medicīnas pētniecības padome	MRC	536.2
Zinātnes un tehnoloģiju padome ^{xx}	STFC	375.8
Vides pētniecības padome	NERC	298.6
Biotehnoloģiju un bioloģijas zinātņu pētniecības padome	BBSRC	370.3
Ekonomikas un sociālā pētniecības padome	ESRC	155.7
Mākslas un humanitāro zinātņu pētniecības padome	AHRC	99.9
Kopā		2596.2

1.2.13. Papildus centrālās valdības finansējumam, dažas pētniecības padomes saņem ienākumus no citiem valdības departamentiem, pētījumu komercializācijas un citiem pētījumu finansētājiem. Ir divi ārējo ienākumu avoti:

- Telpu iznomāšana

1.2.14. Daudzu AKPP īpašumā ir pētniecības iestādes, kuru aprīkojums un ekspertīze ir pieejama trešajai pusei (piem., uzņēmējiem) pētījumu veikšanai par noteiktu samaksu. Piemēram, ZTPP gadā gūst apmēram 150-175 miljonus £ no tehnoloģisko iekārtu pārvaldības. Šie ienākumi pamatā nāk saistīti ar rūpnieciskajiem pētījumiem.^{xxi} Šie līdzekļi pēc tam tiek ieguldīti atpakaļ AKPP, lai finansētu tā pamataaktivitātes – pētniecības aktivitātes.

- Intelektuālās īpašumtiesības un tehnoloģiju pārnese

1.2.15. Citas AKPP līdzekļus iegūst no intelektuālajām īpašumtiesībām, kurus tās iegūst, pateicoties zinātnieku atklājumiem, kuri strādā šo padomju institūtos un citās struktūrvienībās. Izgudrojumi tiek komercializēti, tos licenzējot ražošanai. Šī, tā sauktā, “tehnoloģiju pārnese”^{xxii} rada potenciālu nozīmīgiem papildus resursiem padomēm. Piemēram, MPP komerciālo darbību rezultātā 2008.-2009.gadā ieguva 55 miljonus £ ienākumu.^{xxiii}

VADĪBA

Kāda ir fonda pārvaldes struktūra? Kurš pieņem lēmumus par finansējuma piešķiršanu, programmu ieviešanu u.c. (neatkarīgo ekspertu iesaistīšanās)?

1.2.16. AKPP ir organizācijas, kuras ir atbildīgas par tām piešķirtā finansējuma no Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamenta pārvaldīšanu. Saskaņā ar iepriekš pieminēto Haldane principu, padomes pašas pieņem lēmumu, kuras pētniecības nozares tiks finansētas, kādas programmas tiks veidotas to mērķu sasniegšanai un kādi individuālie projekti tiks atbalstīti, iesk. piešķirtā finansējuma apjomu.

Pārvalde un starptautiskā vadība

1.2.17. AKPP pārvalda to padomes (sauktas arī par pārvaldes padomēm), un tās ir atbildīgas par vispārējo stratēģisko virzību un finanšu pārvaldību. Pārvaldes padomes apstiprina galvenos jautājumus, iesk. stratēģiju, galvenos mērķus un lēmumus par resursiem. Tās atskaitās par padomes budžetu un par sasniegtajiem mērķiem un uzdevumiem.

1.2.18. Pārvaldes padomes priekšsēdētāju, padomes locekļus un vadītājus iecel amatā Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju valsts sekretārs (ministrs), kurš formulē arī vispārējas vadlīnijas, kā padomes locekļiem ir jāstrādā. Padomes locekļi tiek iecelti uz 4 gadiem un var tikt atkārtoti iecelti amatā divus termiņus. Iecelšana amatos tiek veikta saskaņā ar valsts ierēdņu nominēšanas kodeksu. Padomēm ir savi darbinieki un savs budžets.

1.2.19. Ikdienas atbildību par finansējuma piešķiršanu, esošo pētniecības investīciju pārvaldību, politikas un stratēģijas attīstību padomes deleģē vadībai. Augstākā līmeņa vadību veido izpilddirektori, direktori un direktoru vietnieki. Pilna laika darbā esošs izpilddirektors ir galvenais augstākā līmeņa vadītājs. Vadītāji ir atbildīgi gan par vadību zinātnisko pētījumu jomā, gan padomes vadīšanā.

Konsultatīvās un pētījumu padomes

1.2.20. Katrai pētniecības padomei ir sava augsta līmeņa konsultatīvās padomes un grupu struktūra, kas palīdz identificēt pētniecības, apmācības un zināšanu pārneses iespējas un pilda padomdevēja funkciju attiecībā uz stratēģiju un politikas izstrādi. Tās veido dažādu neatkarīgu ekspertu personāls no akadēmijām, biznesa vides un ražošanas.

1.2.21. Piemēram, IDPP (Inženierzinātņu un dabas zinātņu padomes) stratēģiskajā konsultatīvajā padomē ir 14 dalībnieki no universitātēm, kā arī Microsoft un Sharp kompānijām.^{xxiv} Individuālo finansēšanas lēmumu līmenī darbojas tā sauktās pētījumu valdes. MPP (Medicīnas pētījumu padomē) ir piemēram, četras šādas valdes, kuras pēc ārējo ekspertu novērtējuma izskata finansēšanas priekšlikumus. Katra no valdēm ir atbildīga par vienu no četrām galvenajām medicīnas zinātnes jomām, kuras finansē MPP. Valdēm ir pašām savs pētniecības budžets, un tās vada zinātnisko

darbību attiecīgajā jomā.^{xxv}.Detalizēta informācija par finansējuma piešķiršanu ir aprakstītas nākamajā sadaļā.

LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA

Vai fonds piešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm? Kāda ir fonda finansējuma saņēmēju struktūra (organizāciju veids)?

1.2.22. AKPP investē līdzekļus pētījumos, kurus veic Lielbritānijas universitātes un Pētniecības padomes institūti, un nodrošina Lielbritānijas pētniekiem piekļuvi starptautiskām iekārtām. Finansējums pētniecības grantu veidā tiek piešķirts Lielbritānijas universitātēm, Pētniecības padomju institūtiem un virknei citu neatkarīgu pētniecības organizāciju. Tomēr netiek sniegts tiešs finansiāls atbalsts citām valdības struktūrām (departamentiem). Granti pētniecībai parasti tiek piešķirti uz 3-5 gadu periodu. Pētniecības izcilības centru izveidei specifiskās jomās var tikt piešķirts ilgtermiņa finansējums uz 5 gadiem, ar iespēju to atjaunot. Finansējums netiek tieši piešķirts individuālām personām vai uzņēmējiem, lai gan uzņēmums var tikt iekļauts finansētā projektā kā partneris kopīgā pētījumā.

Kāds ir resursu sadalījums administratīvām izmaksām un grantiem?

1.2.23. AKPP 2007.gadā izveidoja Dalīto pakalpojumu centru (*Shared Services Centre*) kā biroju, kas nodarbojas ar cilvēkresursu, finanšu, iepirkumu, grantu procedūras administrēšanu. Tā ir privāta kompānija, kuras akcijas kopīgi pieder pētniecības padomēm. Tās mērķis ir racionalizēt AKPP galvenos procesus, attīstot dalītus un centralizētus resursus un, ievērojot labo praksi, palielināt efektivitāti, fleksibilitāti un AKPP rezultativitāti. Finansiālie ieguvumi plānoti, lai ļautu pētniecības padomēm investēt vairāk līdzekļus pētniecībā, apmācībā un zināšanu attīstībā.

1.2.24. 2009.-2010.gadā Dalīto pakalpojumu centrs par sniegtajiem pakalpojumiem AKPP saņēma finansējumu 64.8 miljonus £. Tas veido apmēram 2,7% no septiņu AKPP kopējā budžeta.^{xxvi}

Kā tiek nodrošināts lēmumu pieņemšanas "caurspīdīgums"?

1.2.25. AKPP finansē pētījumus konkursa kārtībā, balstoties uz neatkarīgu ekspertu salīdzinošu vērtējumu. Šī sistēma darbojas kā starptautisks etalons pētniecības finansēšanā, un tās mērķis ir nodrošināt pēc iespējas augstāku Lielbritānijas pētniecības kvalitāti. Šajā sistēmā iesniegto pētniecības projektu pieteikumu kvalitāti novērtē pieredzējuši akadēmiķi gan no Lielbritānijas, gan no ārvalstīm, kuri darbojas atbilstošās pētniecības jomās. Novērtējums kalpo par pamatu lēmuma pieņemšanai par finansējuma piešķiršanu. Salīdzinošās vērtēšanas process ir paredzēts, lai ņemtu vērā dažādās pētniecības kopienas vajadzības un dažādus mehānismus dažāda veida

pētniecības atbalstīšanā (pamata vai stratēģiskie pētījumi vai multidisciplināri pētījumi.

1.2.26. Ekspertu vērtējuma rezultāti tiek iesniegti pētniecības padomēm, kas pieņem gala lēmumu par finansējuma piešķiršanu projektu pieteicējiem. Katra AKPP katru gadu publicē informāciju par projektu novērtēšanas procesu, t.i. informāciju par neatkarīgajiem ekspertiem, kas veic projektu novērtēšanu, lēmumu pieņemšanas komitejas dalībniekiem un paskaidrojumus par pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz projektu finansēšanu..

1.2.27. Attiecībā uz finansējuma piešķiršanas uzraudzību, AKPP ir pakļauts intensīvai iekšējā un ārējā audita kontrolei. Katrai AKPP ir sava struktūra, kas izskata iekšējā un ārējā audita jautājumus. Tās sauc par audita komitejām vai audita padomēm, kuras katru gadu atskaitās AKPP pārvaldes padomēm (*governance council*), kā arī Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departamentam. Audita padomes regulāri (2-4 reizes gadā) pārskata sistēmu, kādā veidā pētniecības padomju izpilddirektori un citi vadītāji nodrošina iekšējās kontroles, finanšu un cita veida uzraudzības sistēmas efektivitāti un atbilstību.

1.2.28. AKPP saņem atbalstu no pētniecības padomju Iekšējā audita servisa, kas ir kopīgs pakalpojums padomēm, lai nodrošinātu audita vajadzības. Katrai AKPP ir savs Riska un kontroles dokuments, kas kalpo par pamatu iekšējā audita procedūrām.^{xxvii} Ārējo auditu veic Nacionālais Audita birojs (*National Audit Office*), kurš Parlamenta uzdevumā veic AKPP izdevumu pārbaudes.

1.3. ANGLIJAS MĀKSLAS PADOME

1.3.1. Anglijas Mākslas padome (turpmāk arī AMP) tika izveidota 1994.gadā kā Lielbritānijas Mākslas padomes pēctece. Saskaņā ar tās hartu, AMP mērķi ir: attīstīt un uzlabot zināšanas, izpratni par mākslu un tās praksi; palielināt mākslas pieejamību visai Lielbritānijas sabiedrībai^{xxviii}; sniegt konsultācijas un sadarboties ar valdības departamentiem, vietējām pašvaldībām un citām struktūrām attiecīgajos jautājumos.

^{xxix}

JURIDISKĀ UN INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

Kādi tiesību akti nosaka fondu izveidi un darbību? Kādi ir fondu kā juridisku personu izveides kritēriji? Kāda ir to vieta valsts administratīvajā sistēmā? Juridiskais statuss?

1.3.2. Galvenais tiesiskais akts attiecībā uz AMP ir 1946.gada Karaliskā harta, saskaņā ar kuru AMP tika iekļauta tiesību aktos. AMP ir ārpus departamenta publiska iestāde, kas atskaitās Kultūras, mākslas un sporta departamenta (turpmāk arī KMSD) valsts sekretāram (ministram). Līdzīgi kā AKPP^{xxx} gadījumā, AMP pastāvēšana nav pamatota ne ar vienu specifisku tiesību aktu.

1.3.3. AMP ir tāds pats administratīvais un tiesiskais statuss kā citām līdzīgām iestādēm, piemēram, AKPP). Tā ir neatkarīga institūcija ar izpildvaras pienākumiem (realizēt valdības politiku mākslas jomā), atskaitās KMSD, tas savukārt, par AMP sniegumu valsts Parlamentam. AMP nav tiesību izdot tiesību aktus un noteikumus.

Vai fondiem ir tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus un izdot administratīvos aktus? Politiķu loma lēmumu pieņemšanas procesā?

1.3.4. AMP nav nekādu likumdošanas funkciju. Tādēļ tā nevar izdot administratīvus noteikumus un cita veida normatīvos dokumentus. Šīs funkcijas ir Kultūras, mākslas un sporta departamenta kompetencē, lai gan AMP sniedz konsultatīvu atbalstu likumdošanas izstrādes procesā mākslas un kultūras jomā, atbilstoši hartā noteiktajiem mērķiem.

1.3.5. Līdzīgi kā citu aplūkoto fondu gadījumā valsts līmenī politiķu ietekme AMP lēmumu pieņemšanas procesā ir netieša, t.i. politiķi nav pārstāvēti AMP pārvaldes padomē un citās vadības struktūrās, un neietekmē lēmumu pieņemšanu. AMP Nacionālās padomes locekļus amatā ieceļ Kultūras, mākslas un sporta ministrs, „ņemot vērā to specifisko interesi par mākslu vai pieredzi šajā jomā kā māksliniekiem vai mākslas administratoriem, akadēmiķiem vai sabiedriskā vai privātā sektora vadītājiem”^{xxxi}. KMSD ir nozīmīga ietekme uz to, kā AMP tiek vadīta un kā izmanto savu finansējumu.

1.3.6. Reģionālā līmenī politiku ietekme ir izteiktāka – AMP reģionālajās padomēs ir pārstāvji no vietējo un reģionālo pašvaldību vadības. No katras padomes 15 locekļiem 6 ir politisko partiju pārstāvji, kurus nominē reģionālā līmeņa pašvaldība. Tiem ir tieša politiska ietekme uz reģionālo padomju lēmumiem par finansējuma piešķiršanu.

FINANSĒJUMA PIEŠĶIRŠANA

Kurš pieņem lēmumus par budžeta piešķiršanu? Kurš uzrauga budžeta piešķiršanu? Kāda veida budžets/ Kādi ir budžeta pamatavoti?

1.3.7. AMP finansēšanas tiesiskais pamats ir tā sauktais, Finansēšanas līgums starp AMP un Kultūras, mākslu un sporta departamentu. Šis dokuments nosaka AMP mērķus un uzdevumus, apraksta KMSD piešķirtā granta finansējuma apjomu AMP un nosaka, kā finansējums jāizmanto mērķu sasniegšanai. Līgumu darbības periods ir 3 gadi, esošais līgums ir spēkā līdz 2011.gadam.

1.3.8. KMSD lemj par piešķiramā finansējuma apjomu AMP, gan granta veidā, gan no Loterijas fonda. Taču par šo līdzekļu tālāku sadali starp programmām un projektu realizētajiem lemj AMP. Tiek sagaidīts, ka lēmumi tiks pieņemti neatkarīgi, taču vadoties pēc KMSD noteiktajām vadlīnijām.

1.3.9. AMP saņem finansējumu no diviem avotiem – pirmkārt, no Valsts kases, otrkārt, no Lielbritānijas Nacionālā Loterijas fonda. Pirmais 2008.-2009.gadā veidoja 73% no AMP ienākumiem, otrs avots-aptuveni 24%^{xxxii} Finansējums tiek piešķirts katru gadu, balstoties uz AMP un KMSD finansēšanas līgumu.

1.3.10. 2010.gada valdības vispārējo izdevumu pārskata ietvaros KMSD izstrādāja jaunu četru gadu finansējuma sadales plānu AMP 2011.-2015.gadam. Saskaņā ar to, kopējais AMP pieejamais finansējums kritīsies par aptuveni 12%. Tam sekos nozīmīgas pārmaiņas padomes finansēšanas struktūrā: granta finansējums tiks samazināts par 29%, bet finansējums no Loterijas fonda pieaugs par 43%. Tas nozīmē, ka esošā finansēšanas perioda beigās 2015.gadā grants veidos tikai 61%, bet Loterijas fonda finansējums - 39% no AMP ieņēmumiem..

1.3.11. Šīs izmaiņas atbilst Lielbritānijas valdības pašreizējai filozofijai meklēt veidus, kā finansējumu mākslai un kultūrai pārvietot no Valsts Kases uz daudzveidīgākiem un iespējams, privātiem finansējuma avotiem. Pašlaik aptuveni 1% AMP ieņēmumu nāk no citiem avotiem. Tos veido vietējās un centrālās valdības granti un sponsorēšana atsevišķu kultūras pasākumu organizēšanai, kā arī finansējums no privātiem fondiem.^{xxxiii}

Vai fonds gūst kādus ienākumus no pakalpojumiem? Vai ir atļauts gūt kādu labumu no piešķirtā budžeta?

1.3.12. AMP negūst nekādus ienākumus par pakalpojumu sniegšanu. Aptuveni 1% gadā tas iegūst no bankas procentiem. Tas nozīmē, ka AMP nav nozīmīgu investīciju uzkrājumu, akciju veidā u.c.^{xxxiv}

VADĪBA

Kāda ir fonda pārvaldes struktūra?

1.3.13. KMSD piešķirto finansējumu pārvalda AMP vadība.

1.3.14. Galvenā pārvaldes struktūra AMP ir Nacionālā padome. Tā nav izpildvara, un tai ir vispārēja atbildība par AMP pārvaldi. Nacionālās padomes locekļi ir atbildīgi par AMP mērķu sasniegšanu. Mērķi tiek realizēti, lemjot par politiku un prioritātēm, kā arī ieguldot naudu mākslā un māksliniekos gan tieši, gan pastarpināti ar reģionālo padomju palīdzību.

1.3.15. Reģionālajām mākslas padomēm, kuras kopā ir deviņas, ir ievērojama neatkarība no AMP centrālās pārvaldes. Tās ir atbildīgas par reģionālo stratēģiju, plānu, prioritāšu atbilstību valsts politikai un prioritātēm, reģionālo investīciju plānu apstiprināšanu 3 gadu periodam, vienošanos par detalizētiem reģionālajiem gada budžetiem (iesk. visus grantus, kas pārsniedz 25 000£).

1.3.16. AMP valde ir stratēģisko lēmumu pieņemšanas orgāns. Tā nodrošina izpildvaras saiti starp padomes nacionālajām un reģionālajām struktūrām. Valdes galvenā loma ir pārraudzīt AMP korporatīvās stratēģijas attīstību un īstenošanu, valdi vada AMP izpilddirektors. Izpilddirektora pozīcija ir vadošā, pilna laika amata pozīcija AMP.

1.3.17. Valdes darbu papildina piecu komiteju darbs^{xxxv}, kuras apvieno izpildvaras un konsultatīvās funkcijas, no tām vissvarīgākā ir Vadības komiteja. Tai ir izpildvaras lēmumu pieņemšanas funkcijas un tā ir pilnvarota pieņemt finansiālus lēmumus par visu AMP, uzraudzīt nacionālā biroja sniegumu, visas organizācijas finansiālo sniegumu un finanšu vadības jautājumus. To atbalsta Darbības un audita komiteja, kura padomdevējas statusā lemj par iekšējā audita darba jomu un kompetenci, kā arī sniedz konsultācijas AMP ilgtermiņa audita programmas izstrādē.

Kurš pieņem lēmumus par finansējuma piešķiršanu, programmu ieviešanu u.c. (neatkarīgo ekspertu iesaistīšanās)?

1.3.18. Lēmumu pieņemšanas process par finansējuma piešķiršanu saņēmējiem ir specifisks katrai AMP programmai. Valsts (*National Portfolio Funding*) finansējuma piešķiršanā lēmumus pieņem gan Nacionālās, gan reģionālās padomes. Gala lēmumu par grantiem, kuru summa pārsniedz 800 000 £ gadā, pieņems AMP Nacionālā padome. Gala lēmumus par grantiem, kuru summa ir mazāka par 800 000 £ gadā, pieņems AMP reģionālās padomes^{xxxvi}

1.3.19. Lēmumi par finansējuma piešķiršanu tiek pieņemti balstoties uz 150 neatkarīgu mākslas ekspertu ziņojumiem, kurus algo AMP, lai nodrošinātu ekspertu vērtējumu par jau finansētajiem projektiem un sniegtu pamatotu viedokli AMP lēmumu pieņemšanai par finansējuma piešķiršanu.

1.3.20. Mākslas finansējuma granti tiek pārvaldīti no centrālās pārvaldes sistēmas AMP galvenajā birojā. Pieteikumi tiek iesniegti centrālajā birojā un tālāk nodoti izvērtēšanai iekšējiem novērtētājiem AMP reģionālajos birojos (katru pieteikumu novērtē vērtētājs no tā reģiona, no kura nāk projekta pieteicējs). Gala lēmuma pieņemšana par finansējumu ir atkarīga no granta lieluma, grantiem virs 25 000 £ lēmumu pieņem reģionālās padomes.

Kurš uzrauga fondu vadību?

1.3.21. Uzraudzības un audita komiteja ir galvenā struktūrvienība, kas nodrošina AMP fondu pārvaldes uzraudzību. Tās galvenā funkcija ir sniegt konsultācijas Nacionālajai padomei un organizācijas grāmatvedībai iekšējā un ārējā audita jautājumos. Komiteja rūpīgi pārbauda iekšējos un ārējos finanšu pārskatus, lai nodrošinātu to precizitāti. Tā izskata un komentē Nacionālā audita biroja vai ārēja auditora ziņojumus, novērtē padomju iekšējās kontroles sistēmu. Komitejā ir 7 locekļi, no kuriem 4 ir Nacionālās padomes locekļi un 3 neatkarīgi eksperti. AMP ārējo auditu veic Nacionālais Audita birojs.

LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA

Vai fonds piešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm? Kāda ir fonda finansējuma saņēmēju struktūra (organizāciju veids)?

1.3.22. AMP nepiešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm, tādām kā ministrijas, vietējās pašvaldības u.c. Tomēr tā piešķir finansējumu iestādēm, kuras daļēji vai pilnībā pieder valstij vai pašvaldībām. Piemēram, tā piešķir grantus teātriem vai orķestriem, kuri daļēji pieder pašvaldībām, kurās tie atrodas.

1.3.23. Divi AMP finansējuma avoti (grants un nauda no Loterijas fonda) tiek izmantoti divu atšķirīgu finansējuma saņēmēju atbalstam, kas veido lielāko daļu grantu saņēmēju. Grantu finansējuma saņēmēji ir valsts organizācijas (*National Portfolio Organisations*). AMP katru gadu apmēram 880 valsts organizācijām nodrošina 350 miljonus £ to pamatizmaksu finansēšanā.^{xxxvii} Šīs organizācijas tiek uzskatītas par nacionāla vai reģionāla līmeņa kultūras/mākslas organizācijām un tādēļ tām tiek piešķirts regulārs finansējums noteiktam periodam (šajā gadījumā 4 un vairāk gadi). Šādas kultūras/mākslas organizācijas ir Karaliskā opera, Anglijas Nacionālā opera, Nacionālais teātris, Karaliskais Liverpūles filharmoniskais orķestris, Karaliskā Šekspīra kompānija (*The Royal Shakespeare Company*). Lai gan šīm organizācijām ir garantēts ikgadējs finansējums budžeta piešķiruma veidā, organizācijām katru gadu

jāiesniedz paskaidrojums, kā tās ir izmantojušas pēdējo piešķirto ikgadējo finansējumu, lai saņemtu nākamo finansējumu.

1.3.24. Otrs AMP atbalsta veids ir granti mākslai. Granti tiek finansēti no Loterijas fonda līdzekļiem un ir paredzēti aktivitātēm, kuras tiek veiktas noteiktā laika posmā, iesaista Lielbritānijas iedzīvotājus mākslas aktivitātēs vai palīdz Lielbritānijas māksliniekiem un mākslas organizācijām darboties mākslas jomā. Šie līdzekļi (2009./2010.g.172 miljoni £) ir pieejami visām reģistrētām kultūras organizācijām atklātu projektu konkursu veidā. Nacionālās loterijas līdzekļi tiek izmantoti arī vairākiem citiem mazākiem finansēšanas mehānismiem, kuri ir pakāpeniski jāpārtrauc 2012.gadā un jāaizstāj ar “alternatīvām finansējuma programmām”^{xxxviii}.

Kāds ir finansējuma sadalījums administratīvām izmaksām un grantiem?

1.3.25. 2009. gadā AMP administratīvās izmaksas bija 49,25 miljoni £, kas veidoja 8,3% no organizācijas kopējiem ienākumiem. 2009./2010.gadā šis skaitlis samazinājās līdz 45,6 miljoniem £ jeb 7,3% no kopējiem ienākumiem. 2010./2011.gadā tiek plānota turpmāka administratīvo izmaksu samazināšana līdz 6,6% no kopējiem ienākumiem. Administratīvo izmaksu samazināšana tika panākta, ieviešot vairākus pasākumus:

- Štatu samazināšana par 21%;
- AMP galvenā biroja samazināšana
- Mazāka valde (samazināta no 15 līdz 9 locekļiem)
- Reģionālo biroju reorganizēšana/apvienošana
- Reģionālo grantu administrēšanas vienību likvidēšana un centrālās Mākslas grantu vienības izveide, lai koordinētu visu ar grantiem saistīto padomes darbu.

1.3.26. Šī izmaksu samazināšana galvenokārt skāra AMP valdības granta komponentu, kā to pieprasīja Kultūras, mediju un mākslas departaments. Tomēr AMP nolēma izmaksu samazināšanu veikt arī Loterijas fonda līdzekļu administrēšanā, lai visā organizācijā veiktu vienotas izmaiņas, neradot paralēlas administrējošās struktūras Valsts Kases un Loterijas fonda līdzekļiem..^{xxxix}

Kā tiek nodrošināts lēmumu pieņemšanas procesa “caurspīdīgums”?

1.3.27. AMP ir atbildīgs par individuālo grantu saņēmēju izvēli un piešķirto grantu apjomu. Tas izmanto divas atšķirīgas sistēmas. Tiek izmantota divpakāpju pieteikšanās sistēma. Pirmajā pakāpē tiek pārbaudīta pieteikuma atbilstība AMP stratēģiskajiem mērķiem un pieteikuma kvalitāte. Otrajā posmā tiek veikta visa pieteikuma izvērtēšana, lai sasniegtu mākslā labāko rezultātu. Projektu var iesniegt jebkura mākslā iesaistīta organizācija. Projektu novērtēšanu veic AMP personāls, gala

lēmumu par finansējuma piešķiršanu pieņem Nacionālā padome un 9 reģionālās padomes.^{xi}

1.3.28. Mākslas grantu shēmā projektu pieteikumus apstrādā AMP Grantu vienība konsultējoties ar citām galvenajām iesaistītajām struktūrām (galvenokārt, vietējām varas iestādēm). Lēmums par granta piešķiršanu tiek pieņemts un paziņots projekta pieteicējam 6-12 nedēļu laikā.^{xli}

1.3.29. Visa informācija par valsts fondiem (grantu piešķiršanas procesu, AMP izdevumiem, pieņemšanu darbā AMP) ir publiski pieejama padomes mājas lapā vai arī to var saņemt rakstiskā veidā no AMP uz pieprasījumu.^{xlii}

II. SOMIJAS VALSTS FONDI

2.1.1. Somijā ir 11 valsts fondi. Fondu budžetu kopumā veido 30 milj. EUR. Somijas valsts fondi ir: (1) Valsts pensiju fonds, (2) Somijas mājokļu finanšu un attīstības centrs (ARA), (3) Valsts lauksaimniecības attīstības fonds (MAKERA), (4) Kodolatkritumu apsaimniekošanas fonds, (5) Valsts ārkārtas gadījumu fonds, (6) Valsts Garantiju fonds (Finnvera), (7) Valsts nodrošinājuma fonds (VVR), (8) Valsts televīzijas un radio fonds, (9) Lauksaimniecības intervences fonds (MIRA), (10) Ugunsdrošības fonds, (11) Naftas aizsardzības fonds.

2.1.2. Turpinājumā sniegts Somijas fondu funkciju, uzraudzības un vadības mehānismu apraksts. Vairumā gadījumu Somijas fondu vadības vispārējie pamatprincipi tiek skaidroti izmantojot divu fondu piemēru. Somijas mājokļu finanšu un attīstības centrs (dokumentā dēvēts kā ARA) ir piemērs gadījumam, kad valsts īpašuma administrācijas fonds rūpējas par valsts aktīviem. Kodolatkritumu apsaimniekošanas fonds (dokumentā dēvēts kā NWM) tiks minēts kā „bufera fondu” piemērs.

2.1.3. Pārskats balstās galvenokārt uz izvērtējumiem par Somijas fondiem, kurus veikusi Somijas Valsts Kontrole (National Audit Office) (http://www.vtv.fi/files/1654/1842009_Valtion_talousarvion_netti.pdf). Šajā pārskatā izmantota arī fondu dokumentācija un intervijas.

JURIDISKĀ UN INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

Kādi tiesību akti nosaka fondu izveidi un darbību (vispārējais tiesiskais regulējums/specifiskais)?

2.1.4. Somijas valsts fondu izveides pamatā ir Somijas Konstitūcijā. Konstitūcijas 87. pantā noteikts, ka fondu var dibināt tikai ar likumu, kuru atbalsta ar 2/3 vairākumu no Parlamenta.

2.1.5. Katru Somijas valsts fondu – tā mērķus un darbības jomu – regulē specifiska fondu likumdošana un dekrēti. Administratīvo struktūru, personālu un tā pienākumus, maksas, grāmatvedības sistēmu, u.c. regulē specifiski fondu noteikumi. Specifiski fondu noteikumu katram fondam ir atšķirīgi. Tādēļ situācijā Somijā attiecībā uz fondiem ir diezgan neviendabīga, un ir nepieciešama lielāka reglamentējošo noteikumu vienotība (ibid.17).

2.1.6. ARA fondu (Somijas mājsaimniecību finanšu un attīstības centrs) regulē 1989. gadā izdotais valsts likums Nr. 1144/1989 un 2007. gadā izdotais Somijas valdības dekrēts. Likums nosaka fonda mērķi, aktīvu iegūšanu, valdi un tās uzdevumus, grāmatvedības periodu un audita sistēmu. Dekrēts, savukārt, regulē valdes izveidi, valdes locekļu apmaksu, valdē izskatāmos jautājumus, kā arī fonda maksājumus un grāmatvedības procedūras.

2.1.7. Likumdošana attiecībā uz NWM fondu ir iekļauta galvenajā kodolenerģijas likumā Nr. 990/1987. 2004. gadā tika parakstīts valdības dekrēts par kodolatkritumu apsaimniekošanu. 1988. gadā ar valdības dekrētu tika paredzēti noteikumi par NWM fonda aizdevuma nosacījumiem. Kodolenerģijas likums sniedz pamatnostādnes visām NWM fonda pamatdarbībām, nosakot mērķus fonda aktīviem, kodolatkritumu apsaimniekošanas maksas, fonda peļņas un zaudējumu izmantošanu, maksas, ko jāiekasē no atomelektrostaciju īpašniekiem, izpētes projektu finansēšanu, valdes un fonda rīkotājdirektora pienākumus.

Kādi ir kritēriji fondu kā juridisku personu izveidē? Kāda ir fondu vieta un loma valsts administratīvajā sistēmā?

2.1.8. Somijas fondi tiek veidoti, pamatojoties uz Parlamenta politisko lēmumu. Politiskajiem lēmumiem seko specifisku fonda likumu izveide, kas nosaka katra fonda darbības jomu, mērķus un funkcijas. Fondu likumdošanai seko valdības dekrēts, kas nosaka detalizētus katra fonda darbības un vadības struktūras noteikumus.

2.1.9. Fondi tiek integrēti valsts budžetā. Ministrijām fondi jāiekļauj sektorālos budžetos, kas kopējā valsts budžeta ietvaros nosaka fonda līdzekļu izlietojumu katru gadu.

2.1.10. Valsts fondu lomu nosaka tiem piešķirtās funkcijas sabiedrībā un valsts politikas veidošanas sistēmā. 11 Somijas valsts fondus var iedalīt 4 kategorijās, vadoties pēc to funkcijām un aktivitātēm.

- *“Bufera” fondi*

2.1.11. Bufera fondi galvenokārt paredzēti labākai potenciālās krīzes vadībai. “Mierīgākajos laikos” resursi tika uzkrāti fondos, lai labāk sagatavotos gadījumiem, ja riski radītu neparedzētus izdevumus. NWM fondu var uzskatīt par vienu no bufera fondiem, jo tā mērķis ir mazināt izmaksas, kas iekļautas kodolenerģijā kā vienā no galvenajiem enerģijas avotiem. Fonds cenšas nodrošināt, ka līdzekļi, kas iegūti no atomelektrostaciju īpašniekiem par atļaujām, ir pieejami kodolatkritumu apsaimniekošanas sistēmas izmaksu segšanai. Fondam ir pienākums saglabāt un ieguldīt tam piederošos finanšu līdzekļus saskaņā ar tā uzdevumiem. Elektrostaciju atļauju īpašnieki ir tiesīgi aizņemties “atpakaļ” daļu no naudas, ko tie ir maksājuši fondam.

2.1.12. 2010. gadā fonds aizdeva $\frac{1}{4}$ savu aktīvu valstij un $\frac{3}{4}$ elektrostaciju atļauju īpašniekiem (diviem uzņēmumiem: Fortum un TVO). Gan valsts, gan abi uzņēmumi maksā aizdevuma procentus ar 12 mēnešu EURIBOR procentu likmi. Turklāt, NWM fonds pieprasa uzņēmumiem nodrošinājumu aizdevumam, kas nedrīkst būt pati atomelektrostacija. Trīs no visiem vienpadsmit fondiem var uzskatīt par bufera fondiem.

- *Operacionālie fondi.*

2.1.13. Fondi tiek šādi klasificēti, jo darbojas kā dažādu valsts ikdienas darbību un funkciju finansētājs ārpus ikgadējā normālā valsts budžeta. Piecus no vienpadsmit fondiem var iekļaut šajā kategorijā.

2.1.14. Valsts lauksaimniecības attīstības fonds (MAKERA) darbojas kā ekonomikas attīstības nodrošinātājs lauksaimniecības sektorā. Lauksaimniecības intervences fonds (MIRA) palīdz Somijā ieviest ES lauksaimniecības politiku, Valsts Televīzijas un Radio Fonds finansē Valsts televīziju un radio programmas (YLE, tā saukto „Somijas BBC”), Ugunsdrošības fonds pielieto savus līdzekļus ugunsgrēku iespējamības novēršanai, kā arī Somijas ārkārtas glābšanas sistēmas uzlabošanai, Naftas aizsardzības fonds maksā kompensācijas par bojājumiem, ko izraisījušas ar naftu saistītie negadījumi (avārijas), atbalsta naftas bojājumu novēršanas pasākumus un vides atjaunošanu.

- Divus no fondiem var saukt par *īpašuma administrēšanas fondiem*.

2.1.15. Valsts nodrošinājuma fonda mērķis ir nodrošināt stabilu Somijas banku sistēmas darbību. Fonds var aizdot naudu bankām krīzes gadījumā, sniegt vajadzīgo nodrošinājumu vai sniegt bankām cita veida finansiālo atbalstu, lai nodrošinātu naudas tirgus stabilizāciju.

2.1.16. ARA fonds ir otrs šāda tipa fonds Somijā. ARA piešķir finansējumu mājokļu attīstībai, un tas ir viens no galvenajiem instrumentiem Somijas valsts mājokļu politikas realizēšanai. Fonds nodrošina procentu maksājumus un investīciju atbalstu aizdevumiem, ko privātbankas aizdevušas mājokļu celtniecībai vai atjaunošanai. Turklāt, ARA sniedz finansiālu atbalstu, lai izveidotu ūdens un kanalizācijas sistēmas pašvaldībās. ARA fonds gūst līdzekļus pārsvarā no „Sociālā mājokļa aizdevuma “ARAVA” sistēmas” procentiem un maksājumiem.

- *Apdrošināšanas tipa fonds Somijā.*

2.1.17. Valsts ārkārtas gadījumu fonds, kas nodrošina valsts finansiālo gatavību dažāda veida negadījumu un krīzes gadījumā. Fonda mērķis ir segt izdevumus, nodrošinot cilvēkiem izdzīvošanas apstākļus, privātās ekonomikas un militārās aizsardzības nepieciešamību.

2.1.18. Fondu pamatmērķis ir uzglabāt valsts naudu. Tiem piemīt ilgtermiņa nevis viena gada budžeta iezīmes. Būtībā valstij ir trīs veidi, kā uzglabāt naudu: gada budžets, fondi un valsts uzņēmumi. Detalizētāk šie jautājumi tiks apskatīti diskusiju daļā.

FINANSĒJUMA PIEŠĶIRŠANA

Kurš pieņem lēmumus par budžeta piešķiršanu (likumā noteiktā kārtībā, ikgadējs lēmums, cits variants)? Kurš uzrauga budžeta piešķiršanu? Kādi ir budžeta pamatavoti (nodokļi, ziedojumi, cita veida ienākumi)?

2.1.19. Ministriju pienākums ir iesniegt ilgtermiņu plānus un mērķus attiecībā uz to pārziņā esošajiem valsts fondiem. Ilgtermiņa plāniem jābūt iekļautiem ministriju 5 gadu plānos (rīcības un finanšu plāns - TTS). TTS ietver piecu gadu darbības mērķus, kā arī prognozējamus finanšu rādītājus. Katrai ministrijai ir jāiesniedz Finanšu Ministrijai prognozētais budžets.

2.1.20. Piemēram, attiecībā uz NWM fondu, Nodarbinātības un ekonomikas ministrija 2009. – 2012. g. plānos nosaka mērķus NWM fondam attiecībā uz pašu kapitāla līmeni nākamajiem gadiem. Tiek prognozēts, ka jaunā Olkiluoto atomelektrostacija ievērojami palielinās Somijas kodolatkritumu apsaimniekošanas sistēmas atbildību un, no otras puses, palielinās arī NWM fonda kapitālu.

2.1.21. Attiecībā uz ARA fondu, 2009. – 2012. g. plānos Vides ministrija izvērtē efektus, kādus radījuši valdības lēmumi par ARA fonda nākotnes grantiem un ARA fonda ieņēmumu ieskaitījumu valsts budžetā.

2.1.22. Politiskā sistēma balstās uz ikgadējo budžeta veidošanas sistēmu. TTS var uzskatīt par ilgtermiņa plānošanas pasākumiem, bet gada budžets ir īstermiņa politikas veidošanas instruments. Starta punkts ikgadējā budžeta plānošanas procesā ir tā sauktais “pabeigtības princips”. Tas nozīmē, ka ikgadējā budžetā jāiekļauj visi valsts ieņēmumi un saistības, kas zināmas budžeta sagatavošanas laikā.

2.1.23. Ir zināmas pretrunas starp „pabeigtības principu” un tiem fondiem, kas atrodas ārpus normālā budžeta procesa. Jo fondi ir vairāk un lielāki, jo mazāk ietekme paliek parlamentam. Tiek apgalvots, ka finansiālo lēmumu un ietekmes deleģēšana relatīvi autonomiem fondiem varētu novest pie tā sauktās “daļējās optimizācijas”, t.i. spēlētāji cenšas sasniegt savus mērķus un rezultātus, neņemot vērā lietu kopumu. Attiecībā uz ekonomikas efektivitāti un rezultativitāti, tas, kā apgalvots, novedīs pie vājākiem rezultātiem, salīdzinājumā ar vienotu un visaptverošu lēmumu pieņemšanas procesu, kāds ideālā variantā ir parlamentārais process.

2.1.24. Neskatoties uz minēto pretrunu, ministrijas iekļauj fondus savos ikgadējos budžetos.

2.1.25. Piemēram, attiecībā uz ARA fondu, Vides ministrija 2011. gada budžetā norāda, ka 470 milj. EUR no ARA fonda aktīviem tiks izmantoti hipotēku, procentu likmju subsīdiju un grantu maksājumiem, fonda aizdevumu un aizdevuma procentu apmaksai. Turklāt, 166 milj. EUR no ARA tiks pārskaitīti valsts budžetā.

2.1.26. Sektoru ministrijas sagatavo gada budžetus, kuros norādīti piešķirjamie līdzekļi un finanses (skat. aprakstu augstāk).

2.1.27. Somijas fondu ienākumus veido dažādi avoti: *nodokļi* (piemēram, Valsts ārkārtas gadījumu fonds saņem daļu degvielas nodokļu), “*nodokļiem līdzīgās*” obligātās iemaksas, kā piem. “ugunsdrošības maksājums”, kas ar likumu noteikts katrai Somijas organizācijai vai uzņēmumam, kas pārdod apdrošināšanas pakalpojumus, *ziedojumi* (Valsts attīstības fonds), valsts darba devēju un darbinieku *obligātie pensiju maksājumi* (Valsts pensiju fonds), *akciju pārdošana akciju tirgū* (piem. Valsts pensiju fonds), *atlikumi no iepriekšējā (iem) gada(iem)* (vairumā gadījumu), fondu *pašu aizņēmumi* darbības nodrošināšanai, *budžeta pārvedumi* no valsts budžeta, *aizdevumu procenti un maksājumi* no fondu izsniegtajiem aizdevumiem.

2.1.28. Interesants gadījums ir Naftas aizsardzības fonds, kas gūst ieņēmumus no nodokļiem pielīdzināma obligāta maksājuma – naftas aizsardzības maksājuma – no visas naftas, kas ieviesta Somijā vai caur Somijai transportēta uz kādu citu valsti. Likums regulē fonda kapitāla zemākos un augstākos limitus. Naftas aizsardzības maksājuma iekasēšana tiek apturēta (nākamā mēneša sākumā), ja kapitāls ir sasniedzis 10 milj. EUR un tā tiek atkal atjaunota, ja kapitāls noslīd zem 5 milj. EUR.

2.1.29. 2007. gadā fondu kopējie ienākumi no nodokļiem vai nodokļiem līdzīgiem maksājumiem bija 70 milj. EUR. NWM fonda daļa bija apm. 4 milj. EUR..

Vai no pakalpojumu sniegšanas tiks gūti kādi ienākumi? Vai no piešķirtā budžeta drīkst gūt labumu (piemēram, noguldīt to bankā)?

2.1.30. “Operacionālie fondi” un īpašuma administrēšanas fondi “pēc definīcijas” ir tuvāki valsts ikdienas darbībām un iekļauj dažādus pakalpojumu veidus. Fondi drīkst saņemt procentu maksājumus.

VADĪBA

Kāda ir fonda pārvaldes struktūra? Kas pieņem lēmumu par līdzekļu piešķiršanu, programmu ieviešanu, u.c. (iesaistot neatkarīgus ekspertus)?

2.1.31. Somijas fondi darbojas sešos administratīvajos sektoros. Ir trīs pamatrisinājumi attiecībā uz organizatorisko struktūru. Pirmkārt, fondi var darboties kā *ministrijas apakšfunkcija*. Piemēram, NWM fonds ir Ekonomikas un nodarbinātības ministrijas kontrolē. ARA fondu kontrolē Vides ministrija. Otrkārt, daži no fondiem darbojas kā ministrijas un fonda “*kopējā funkcija*”. Treškārt, fondi darbojas kādas ministrijas pārraudzībā.

2.1.32. Fondu vadība struktūra ir atšķirīga. Piecos no vienpadsmit fondiem darbojas valde. Valdes izveidi, pienākumus un funkcijas, kā arī valdes darbības termiņu nosaka likums vai valdības dekrēts. To ieceļ valdība uz trīs gadu termiņu (lielākoties), bet

ARA fonda valdes darbības termiņš ir četri gadi. Likumdošana parasti arī nosaka to, kādas zināšanu jomas jāpārstāv valdes locekļiem.

2.1.33. Fondu valdes lemj par būtiskiem fonda jautājumiem, piemēram, līdzekļu piešķiršanu vai arī iesniedz priekšlikumu attiecīgajai ministrijai. Valde darbojas kā galvenā administratīvā struktūra nozīmīgāko operatīvo jautājumu risināšanā.

2.1.34. Trijos no 11 fondiem darbojas vadības grupa (Steering board). Arī šajā gadījumā vadības grupa izveidi un atalgojumu nosaka likumā vai valdības dekrētā. Tās darbības termiņš ir trīs gadi. Noteikumi nepieprasa parlamenta pārstāvja klātbūtni šajā struktūrā. Tomēr Ugunsdrošības fonda vadības grupā ir divi deputāti, lai gan tā nav likumdošanas prasība.

2.1.35. Pārējiem fondiem nav atsevišķas pārvaldes struktūras. Valsts televīzijas un radio fondu administrē ministrijas aģentūra – Somijas Komunikāciju regulēšanas iestāde. Valsts garantiju fondu administrē Finanšu ministrija.

Kas uzrauga fondu vadību?

2.1.36. Vispārējo uzraudzību veic Finanšu ministrija. Valdības sēdēs tiek arī lemts par fondu vispārējiem jautājumiem. Attiecīgās jomas nozares ministrijām ir izšķirošā loma lēmumu pieņemšanā attiecībā uz fondiem.

2.1.37. Attiecības starp fondiem un ministrijām regulē ikgadēja vienošanās par rezultātiem (“*uz rezultātiem orientēta vadība*”) vai mērķi (“*uz mērķi orientēta vadība*”). Dažādām ministrijām ir dažāda prakse šajā jautājumā.

2.1.38. Piemēram, Vides ministrija paraksta ikgadēju vienošanos par rezultātiem ar ARA fondu. 2007. gada vienošanās pamatā bija fonda gatavība saglabāt „pareizo balansu” attiecībā uz fonda saistībām un maksājumiem.

2.1.39. Arī attiecībā uz fondu ikgadējo budžeta plānošanu dominē dažādas prakses. Visbiežāk fonda vadības grupai ir izšķirošā loma. Dažos gadījumos ministrija apstiprina un pieņem gala lēmumu par ikgadējo budžeta plānu. Piemēram, Nodarbinātības un ekonomikas ministrija apstiprina NWM fonda ikgadējo budžeta plānu.

2.1.40. Pilnvaru sadalīšana attiecībā uz fondu uzraudzību ir diskusiju objekts Somijā. Piemēram, Valsts pensiju fonds savā paziņojumā par fonda izvērtēšanas rezultātiem uzsvēra vadības grupas lomu un atbildību, lai mazinātu neskaidrības šajā jautājumā. Paziņojumā Valsts pensiju fonds norāda, ka uz doto brīdi Finanšu ministrija nosaka ikgadējos rezultātus un apstiprina budžeta plānu, bet Valsts pensiju fonda vadības grupa ir atbildīga par fonda darbību saskaņā ar likumu. Fonds norāda uz pretrunām galvenajās pamatnostādnēs un likumdošanā, aicinot skaidrāk noteikt lēmuma

pieņemšanas struktūru. Fonds apgalvo, ka to varētu panākt, ļaujot arī fonda vadības grupai lemt par ikgadējo budžeta plānu.

LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA

Vai fonds piešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm? Kāda ir fonda finansējuma saņēmēju struktūra (organizāciju veids)?

2.1.41. ARA fonds valsts budžeta ietvaros piešķir rekonstrukcijas un enerģijas grantus. Grantus piešķir pašvaldībām kā atbildīgām iestādēm, kas īsteno mājokļu politiku vietējā līmenī.

2.1.42. ARA fonda finansējuma saņēmēji var būt *pašvaldības, iedzīvotāji* (grantus var piešķirt vadoties pēc sociāliem kritērijiem, piemēram, vecāka gadagājuma un invalīdu mājokļu atjaunošanai), kam granti sedz līdz 40% no apstiprinātajām remonta izmaksām, *individuālais īpašums* (piemēram, grantus var piešķirt lifta celtniecībai dzīvojamajās ēkās, pacelšanas iekārtām, lai novērstu pārvietošanās šķēršļus, mājtsaimniecību ūdensapgādes uzlabošanai dzīvojamajās ēkās mazapdzīvotos apgabalos).

2.1.43. NWM fonda finansējuma saņēmējs ir valsts un netieši iedzīvotāji. Tā kā fonds aizdod atpakaļ no atomelektrostaciju īpašniekiem saņemtās maksas, arī kodolenerģijas uzņēmumus var uzskatīt par saņēmējiem.

Kāds ir resursu sadalījums administratīvām izmaksām un grantiem (aptuveni %)?

2.1.44. 2007. gada fondu darbības ieņēmumi kopumā bija 1.8 milj. EUR un izdevumi 115 milj. EUR. Tomēr nav pieejama detalizēta izdevumu struktūra.

SECINĀJUMI

2.1.45. Somijas fondu analīze atspoguļo šī jautājuma sarežģītību. Kvantitatīvā izteiksmē valsts fondi sastāda diezgan ievērojamu valsts tautsaimniecības daļu Somijā. Tādēļ pēdējos gados ir atjaunojusies interese par fondiem. Ir arī vairāki citi iemesli pieaugošajai interesei par fondu attīstību.

2.1.46. Pirmkārt, tāpat kā citas ES valstis, arī Somija ir saskārusies ar ekonomikas krīzi kopš 2008. gada, kaut gan ne tik spēcīgi kā daudzas citas valstis. Attiecīgi valsts pārvalde arvien vairāk un vairāk ir interesējas par valsts aktīvu pārvaldi. Vēl viens iemesls pieaugošajai interesei par valsts fondiem ir saistāms ar ES likto uzsvāru veicināt tirgus ekonomikas principus arī valsts pārvaldes sfērā. Kāda ir fondu loma šajā aspektā? Treškārt, pieaug tendence palielināt valsts pārvaldes “caurspīdīgumu”. ES ir uzsvērusi nepieciešamību nodrošināt lēmumu pieņemšanas atklātību. Kā apliecina viena no intervijām, šī tendence vismaz Somijā turpinās pēdējos 30 gadus.

2.1.47. Somijas fondu analīze iezīmē dažas tēmas, kam ir būtiska loma to attīstībā līdz pašreizējai konstelācijai un daudzveidībai. Jāatzīmē, ka šīs tēmas atkārtojas un veido dilemmas, kurām jāatrod risinājums. Fondu attīstība ir atkarīga no tā, cik veiksmīgi tiks atrasts līdzsvars starp šīm dilemmām. Iespējams izšķirt sekojošas dilemmas attiecībā uz Somijas valsts fondu pagātni un nākotnes attīstību.

- *Pirmkārt, dilemma – autonomie fondi vs. demokrātiska politisko lēmumu pieņemšanu*

2.1.48. Somijas fondi tika izveidoti vairāku desmitu gadu laikā, dažreiz kā atbilde uz īslaicīgām politiskām vajadzībām, dažos gadījumos gandrīz nejauši. Attīstības gaitā fondi kļuva autonomi un patstāvīgi. Pieaugušais pieprasījums pēc lielākas caurspīdības lēmumu pieņemšanas un pieaugošā izpratne par to ekonomisko nozīmību radīja nepieciešamību veikt fondu izvērtējumu, kuru veica Somijas Valsts Kontrole. Izvērtējuma pamatā ir problēmjautājums: “Parlaments nesaņem informāciju, kas sniegtu adekvātu un pietiekami skaidru informāciju par valsts fondiem.” Izvērtējuma ziņojumā tika sniegti vairāki ieteikumi attiecībā uz fondu uzraudzību. Laikā, kad tapa šis ziņojums, joprojām nebija skaidrs, kādi pasākumi tiks ieviesti dzīvē.

- *Otrkārt, vienotu uzraudzības, audita un vadības mehānismu nepieciešamība vs. fondu uzdevumu, aktivitāšu un darbības vides daudzveidību*

2.1.49. Analīze liecina, ka situācija Somijā ir diezgan izklīdēta un ir nepieciešama reglamentējošo noteikumu vienotības. Tomēr intervijās tika minēts, ka fondi un dažas attiecīgās valsts amatpersonas ir diezgan negribīgi veikt izšķirošus soļus šajā virzienā.

- *Treškārt, fondu uzraudzības mehānismu daba*

2.1.50. Fondu vadība tiek balstīta uz “rezultātu vadības” (“*management by results*”) vai “mērķu vadības” (“*management by objectives*”) principiem. Dažos gadījumos fondiem nav skaidras uzraudzības sistēmas. Somijas Valsts Kontrole apgalvo, ka visiem fondiem ir jānosaka skaidri un izmērāmi rezultātīvie rādītāji, un ministrijām ir jāvienojas par rezultātiem un mērķiem.

- *Ceturtkārt, kā palielināt izpratni par fondiem politiķu un pilsoņu vidū*

2.1.51. Somijas Valsts Kontroles izvērtēšanas ziņojumā norādīts, lai ikgadējā valdības finanšu pārskatā, ko iesniedz parlamentā, tiktu iekļauta detalizētāka analīze par fondu darbību. Valsts Kontrole ierosina pārskatīt saistošos noteikumus. Jāveic reforma attiecībā uz atbildības nodrošināšanu, un ir jāpārskata uzraudzības un vadības sistēmas.

- *Piektkārt, fondu nākotnes struktūras*

2.1.52. Kādas attiecības varētu izveidot starp ekonomikas valsts un privāto sfēru? Intervētie bija kritiski attiecībā uz finanšu ieguvumiem līdzšinējos eksperimentos (piemēram, privāts uzņēmums uzbūvējis automaģistrāli). Valsts to pakāpeniski atmaksās noteiktā laika periodā. Kritiskais arguments bija sekojošs: ņemot vērā visas izmaksas, tās būs eventuāli lielākas nekā gadījumā, ja valsts pati uzceltu šo autoceļu. Proti, valsts kā liels spēlētājs varētu iegūt vajadzīgo aizdevumu par zemāku procentu likmi nekā privātais sektors. Neskatoties uz kritisko attieksmi pret finansēšanas veidu, sauktu "otrās paaudzes fondi", jautājums par jaunām struktūrām paliek atklāts.

- *"pareizā" fondu konstelācija un to spēju mainīties līdz ar laiku*

2.1.53. Somijas pieredze rāda, ka šodien ir valsts fondi, ko varētu slēgt vai iekļaut normālā valsts budžeta sistēmā. Vēsturisku un politisku iemeslu dēļ nepieciešamos politiskos lēmumus nav viegli pieņemt.

- *fondu nākotne Somijas politiskajā sistēmā*

2.1.54. Nākotnē aizvien pieaugs izaicinājums savienot finansiālo efektivitāti un rezultativitāti, rūpējoties par valsts naudu, un vienlaicīgi nodrošināt caurspīdīgu un atklātu politisko lēmumu pieņemšanas procesu attiecībā uz valsts finansēm. Tiek pieprasīta caurspīdīga lēmumu pieņemšana, kur visi zina, kas bija atbildīgs par pieņemtajiem lēmumiem –.

2.1.55. Attiecībā uz šiem apsvērumiem valsts dibināto fondu situācija šķiet problemātiska. Apsverot iespējas integrēt ekonomikas principus ar politisko atbildību, ir arī dažādas iespējas ārpus fondiem. Pastāv iespēja integrēt fondus normālā valsts budžetā. Ir iespēja stiprināt ekonomiku, darbojoties saskaņā ar tirgus ekonomikas likumiem. Somijā jau tagad ir daži valsts uzņēmumi, kas darbojas pēc normālas tirgus ekonomikas likumiem. Šajos uzņēmumos (to skaits patreiz ir ap 50) valsts darbojas kā investors, citos gadījumos tai pieder uzņēmuma daļa vai viss uzņēmums stratēģiskos nolūkos. Tajā pašā laikā uzņēmumi ievēro tādus pašus finansiālos noteikumus kā privātie uzņēmumi. Salīdzinājumā ar fondiem, caurspīdīgums tajos ir augstākā līmenī.

2.1.56. Tas ir eksperta personisks viedoklis, ka Somijā nākotnē būs mazāk valsts fondu kā patreiz. Uzsvars tiks virzīts uz stiprāku un vairāk aptverošu valsts budžeta sistēmu, kā arī uz "valsts tirgus ekonomikas" stiprināšanu, kas rūpētos par valsts naudu.

III. VĀCIJAS VALSTS FONDI

3.1.1. Vācija ir federāla valsts (federāla valdība un 16 reģionālās pašvaldības). Pārskats par Vācijas valsts fondiem attiecas uz federālo līmeni. .

3.1.2. Federālā līmeņa valsts fondi (*‘Sondervermögen des Bundes’*) ir definēti kā juridiski atkarīgas institūcijas (tiem nav juridiskā neatkarība), kurus federālā valdība dibina īpašiem mērķiem. Tie ir daļa no federālās “bagātības”, tomēr ar savu neatkarīgu budžetu, t.i. tie nav vispārējā federāla budžeta daļa. Atkarībā no detalizētas vienošanās par dibināšanu un darbības aspektiem, fondus var pārvaldīt kā publisko, tā privāto tiesību ietvaros. Fondu juridisko bāzi nosaka Vācijas Konstitūcijas 110(1) un 115(2) panti.

3.1.3. Nesen dibinātie valsts fondi:

- Enerģijas un klimata fonds (*‘Energie- und Klimafonds’*, 2011)
- Kredītiestāžu restrukturēšanas fonds (*‘Restrukturierungsfonds für Kreditinstitute’*, 2010)
- Investīciju un parāda plānošanas fonds (*‘Investitions- und Tilgungsfonds’*, 2009)
- Finanšu tirgu stabilizācijas īpašais fonds (*‘Sonderfonds Finanzmarktstabilisierung’*, 2008)
- Bērnu aprūpes attīstības īpašais fonds (*‘Sondervermögen Kinderbetreuungsausbau’*, 2007)

3.1.4. Padziļinātam pārskatam tika izvēlēti fondi, kam ir decentralizēta vadības struktūra: (1) Enerģijas un klimata fonds, (2) Finanšu tirgu stabilizācijas īpašais fonds, un (3) Bērnu aprūpes attīstības īpašais fonds.

3.1. ENERĢIJAS UN KLIMATA FONDS²

JURIDISKĀ UN INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

Kādi tiesību akti nosaka fondu izveidi un darbību (vispārējais tiesiskais regulējums/specifiskais)?

3.1.5. Enerģijas un klimata fonds ('*Energie- und Klimafonds*') izveidots ar likumu par īpaša Enerģijas un klimata fonda dibināšanu 2010. gada 8. decembrī (turpmāk tekstā - dibināšanas likums).

Kādi ir kritēriji fondu kā juridisku personu izveidē? Kāda ir fondu vieta un loma valsts administratīvajā sistēmā? Kāds ir fondu tiesiskais statuss (publisko vai privāto tiesību subjekts/aģentūra ar speciālu nolikumu)?

3.1.6. Kā minēts ievadā, valsts fondi ir definēti kā juridiski atkarīgas institūcijas, ko federālā valdība dibina īpašiem mērķiem. Nosacījumi detalizēti izstrādāti dibināšanas likumā, proti, fondam ir mērķis atbalstīt papildu pasākumus, ko nesedz esošais federālais budžets vai federālā finanšu plānošana (punkts 2.2) Dibināšanas likums uzskaita pasākumus šādas jomās: energoefektivitāte, atjaunojamās enerģijas, enerģijas taupīšana un enerģētikas tīkla tehnoloģijas, energoefektivitāte ēku renovācijā, valsts klimata aizsardzība, starptautiskā klimata un vides aizsardzība (punkts 2.1). Visbeidzot, kā būtisks fondu dibināšanas kritērijs uzskatāms fakts, ka tie piedāvā lielāku elastību salīdzinājumā ar budžeta programmām.

3.1.7. Enerģijas un klimata fonds, tāpat kā citi federālie fondi, ir federālās "bagātības" daļa, tomēr ar savu neatkarīgu budžetu.

3.1.8. Fonda tiesiskais statuss ir noteikts dibināšanas likuma 3. punktā. Fondam ir juridiska personība, tas var, piemēram, celt prasību tiesā, kā arī piedalīties tiesvedībā. Uz fondu attiecas privāto tiesību normas.

Vai fondiem ir tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus un izdot administratīvos aktus?

3.1.9. Enerģijas un klimata fondam nav tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus (punkts 3.1).

FINANSĒJUMA PIEŠĶIRŠANA

Kurš pieņem lēmumus par budžeta piešķiršanu (likumā noteiktā kārtībā, ikgadējs lēmums, cits variants)? Kurš uzrauga budžeta piešķiršanu? Budžeta veids

² Informācija par šo fondu balstās uz publiski pieejamo informāciju vienas no vadošās institūcijas mājas lapā: <http://www.nachwachsenderohstoffe.de/projekte-foerderung/energie-und-klimafonds/>, kā arī fondu dibināšanas likuma.

(ikgadējs/daudzgadēgs)? Kādi ir budžeta pamatavoti (nodokļi, ziedojumi, cita veida ienākumi)?

3.1.10. Budžeta piešķiršana ir noteikta dibināšanas likumā un tai ir daudzgadēgs raksturs. Vispārējo uzraudzību nodrošina federālā Finanšu ministrija.

3.1.11. Budžets tiek piešķirts uz vairāku gadu periodu. Īpašās fonda atbalsta jomas tiek noteiktas katru gadu, atkarībā no vajadzībām/politiskajām prioritātēm. Lai gan nebija iespējams identificēt visaptverošu informāciju par pašreizējo piešķirumu specifiskām jomām, izpēte par atjaunojamās enerģijas jomu liecina par gada piešķirumu 9 miljonu EUR apmērā (2001. gads).

3.1.12. Ir četri fonda finansējuma avoti:

(1) Resursi, kas balstās uz līgumisku vienošanos starp federālo valdību un atomelektrostaciju operatoriem, to mātes uzņēmumiem (punkts 4.1).

(2) Resursi, kas iegūti no kodolenerģijas nodokļa, ja šie nodokļi ir vairāk kā 2.3 milj. EUR katru gadu periodā no 2011. – 2016. gadam, un ar kopējo vērtību līdz 300 milj. EUR 2011. un 2012. gadā, vai kopējo vērtību līdz 200 milj. EUR 2013. – 2016. gadā (punkts 4.2).

(3) Resursi, kas iegūti no CO2 emisijas tiesību izsoles 2013. gadam, ja saistītie federālie ienākumi ir lielāki nekā 900 milj. EUR gadā (punkts 4.3).

(4) Resursi, kas iegūti no fonda līdzekļu procentu maksājumiem (punkts 4.4).

Vai no pakalpojumu sniegšanas tiks gūti kādi ienākumi? Vai no piešķirtā budžeta drīkst gūt labumu (piemēram, noguldīt to bankā)?

3.1.13. No pakalpojumu sniegšanas netiek gūti nekādi ienākumi. Kā vienu no resursu avotiem fonda dibināšanas likums paredz resursus, kas iegūti no procentu maksājumiem. (punkts 4.4).

VADĪBA

Kāda ir fonda pārvaldes struktūra?

3.1.14. Ir dažādas pārvaldes struktūras attiecībā uz dažādām fonda darbības jomām, t.i. dažādām nozarēm, kas minētas dibināšanas likuma punktā 2.1 (energoefektivitāte, atjaunojamās enerģijas, enerģijas taupīšana un enerģētikas tīkla tehnoloģijas, energoefektivitāte ēku renovācija, valsts klimata aizsardzība, starptautiskā klimata un vides aizsardzība).

3.1.15. Piemēram, atjaunojamās enerģijas nozarē ir izveidota Atjaunojamo izejvielu aģentūra (*'Fachagentur Nachwachsende Rohstoffe'*). Šī aģentūra darbojas kā

“reģistrēta apvienība” (*eingetragener Verein*). Tā dibināta 1993. gadā pēc federālās valdības iniciatīvas.

3.1.16. Fonda līdzekļi tiek izmantoti esošās atbalsta programmas atjaunojamai izejvielai ietvaros (*Förderprogramm Nachwachsende Rohstoffe*), kā papildinājums šīs programmas ikgadējiem līdzekļiem (53 milj. EUR 2011. gadā).

Kas pieņem lēmumu par līdzekļu piešķiršanu, programmu ieviešanu, u.c. (iesaistot neatkarīgus ekspertus)?

3.1.17. Jau aplūkotajā piemērā par atjaunojamās enerģijas nozari vispārējo fondu pārvaldību nodrošina Atjaunojamo izejvielu aģentūra, bet galīgo lēmumu par finansējuma piešķiršanu konkrētam projektam pieņem federālā valdība (šajā nozarē - Pārtikas, lauksaimniecības un patērētāju aizsardzības ministrija).

Kas uzrauga fondu vadību?

3.1.18. Aģentūras sastāvā ir uzraudzības padome, biedru asambleja un vadības struktūra. Biedru asambleja ievēl uzraudzības padomi, kas savukārt izvirza vadības struktūra. Lielāka daļa asamblejas biedru ir dažādu federālo un reģionālo ministriju pārstāvji, bet tajā ietilpst arī citas svarīgas ieinteresētās personas (piemēram, industriju pārstāvji).

3.1.19. Vispārējo līdzekļu izlietojuma uzraudzību atjaunojamās enerģijas nozarē nodrošina Pārtikas, lauksaimniecības un patērētāju aizsardzības ministrija.

LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA

Vai fonds piešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm? Kāda ir fonda finansējuma saņēmēju struktūra (organizāciju veids)?

3.1.20. Fonds nepiešķir līdzekļus citām valsts budžeta iestādēm, bet sniedz atbalstu privātajam sektoram (iesk., MVU saskaņā ar valsts atbalsta nosacījumiem) un bezpeļņas sektora organizācijām.

3.1.21. Tā kā šis fonds ir dibināts tikai 2010. gada decembrī, vēl nav pieejama informācija par fonda finansējuma saņēmējiem, jo šobrīd notiek projektu atlases procedūras (aģentūras pēdējais gada pārskats ir par periodu 2009. – 2010. g.).

Kāds ir resursu sadalījums administratīvām izmaksām un grantiem (aptuveni %)? Kā tiek nodrošināts lēmumu pieņemšanas “caurspīdīgums”?

3.1.22. Nav pieejama detalizēta informācija par resursu sadalījumu, tomēr var secināt, ka administratīvie/vadības izdevumi veido tikai nelielu daļu no kopējiem fonda līdzekļiem (fonda administrācijā strādā apmēram 10 amatpersonas).

3.1.23. Dibināšanas likums paredz ikgadēju pārskatu sagatavošanu. Katru gadu līdz 31. martam federālā valdība iesniedz pārskatu federālā parlamenta budžeta komitejai (punkts 8.).

3.2. FINANŠU TIRGUS STABILIZĀCIJAS ĪPAŠAIS FONDS³

JURIDISKĀ UN INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

Kādi tiesību akti nosaka fondu izveidi un darbību (vispārējais tiesiskais regulējums/specifiskais)?

3.2.1. Finanšu tirgu stabilizācijas īpašais fonds ('*Sonderfonds Finanzmarktstabilisierung*' vai saīsināti SoFFin) ir dibināts 2008. gada 17. oktobrī ar federālo likumu par finanšu tirgus stabilizācijas fonda dibināšanu ('*Finanzmarktstabilisierungsfondsgesetz*'). Fonda mērķis ir stabilizēt finanšu tirgu Vācijā, sniedzot finansiālu atbalstu kredītiestādēm (bankām), izmantojot dažādus finanšu instrumentus, piemēram, garantijas, rekapitalizācijas, risku pārņemšanu, u.c.

Kādi ir kritēriji fondu kā juridisku personu izveidē? Kāda ir fondu vieta un loma valsts administratīvajā sistēmā?

3.2.2. Kā minēts ievadā, valsts fondi ir definēti kā juridiski atkarīgas institūcijas, ko federālā valdība dibina īpašiem mērķiem.

3.2.3. SoFFin, tieši tāpat kā citi federālā līmeņa valsts fondi, ir federālās "bagātības" daļa, tomēr ar savu neatkarīgu budžetu. Fonda tiesiskais statuss noteikts dibināšanas likuma 3. punktā. Fonds var, piemēram, celt prasību tiesā, kā arī piedalīties tiesvedībā. Uz fondu attiecas privāto tiesību normas.

Vai fondiem ir tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus un izdot administratīvos aktus?

3.2.4. Saskaņā ar dibināšanas likumu fondam nav tiesību pieņemt ārējos normatīvos aktus vai izdot administratīvos aktus.

Kāda ir politiķu loma fonda lēmumu pieņemšanas procesā?

3.2.5. Fonda dibināšanas likums paredz izveidot politisku komiteju deviņu dalībnieku sastāvā, kas nodrošina fonda darbības uzraudzību (punkts 10a). Šie deviņi komitejas dalībnieki ir federālā parlamenta locekļi, kurus nominē parlaments. Federālā Finanšu ministrija sniedz komitejai informāciju par visiem būtiskākajiem notikumiem. Tomēr komiteja nepiedalās lēmumos par pasākumu atļaušanu, ko finansēs šis fonds.

³ Informācija par šo fondu balstās uz publiski pieejamo informāciju vietnē: <http://www.fmsa.de/de/index.html>, kā arī fonda dibināšanas likumā.

FINANSĒJUMA PIEŠKIRŠANA

Kas pieņem lēmumu par līdzekļu piešķiršanu (nosaka likums, nolemj katru gadu, cits)? Kurš uzrauga budžeta piešķiršanu? Budžeta veids (ikgadējs/daudzgadīgs)? Kādi ir budžeta pamatavoti?

3.2.6. Fonda dibināšanas likums paredz kopējo finanšu apjomu 400 milj. EUR apmērā. Finanšu ministrija pieņem lēmumus par individuālu finanšu institūciju atbalstu. Tomēr lēmuma pieņemšanu var deleģēt fonda vadības struktūrai, kas administrē fondu (punkts 3a), t.i. Finanšu tirgu stabilizācijas federālajai aģentūrai (turpmāk tekstā - aģentūra).

3.2.7. Plašāka spektra vai īpaši svarīgus lēmumus pieņem starpministriju vadības komiteja. Tajā ir pārstāvji no Federālās kancelejas, Finanšu ministrijas, Tieslietu ministrijas, Ekonomikas un tehnoloģiju ministrijas, viens pārstāvis no reģionālās vadības un viens Federālās Bakas pārstāvis, kas pilda konsultanta funkcijas (punkts 4.3).

3.2.8. Gadījumā, ja lēmuma pieņemšana tiek deleģēta aģentūrai (punkts 4.2), tās vadības komitejai ir tiesības apstiprināt lēmumus. Vadības komitejā ir trīs dalībnieki, ko izvirza Finanšu ministrija, vienojoties ar Federālo Banku.

3.2.9. Budžets ir daudzgadīgs. Fonds pieņēma pieteikumus līdz 2010. gada 31. decembrim, t.i. līdzekļi tiks piešķirti pieteikumiem, kas saņemti līdz šim datumam. Fonds pārtrauks līdzekļu piešķiršanu līdz ar atbalstāmo darbību izbeigšanos. Fonds tika dibināts ar federālā kredīta līdzekļiem, t.i. Federālā Finanšu ministrija ņem kredītu, lai finansētu fonda atbalstītās aktivitātes (punkts 9).

Vai no pakalpojumu sniegšanas tiks gūti kādi ienākumi? Vai no piešķirtā budžeta drīkst gūt labumu (piemēram, noguldīt to bankā)?

3.2.10. Aģentūrai ir tiesības ņemt samaksu no finanšu iestādēm, kas piesakās atbalstam (punkts 3a.5), par izmaksām, kas saistītas ar atbalstu.

3.2.11. Fondam ir tiesības iegādāties to finanšu institūciju akcijas, ko tas atbalsta (punkts 5a), gadījumos, ja ir īpaša interese federālā līmenī.

VADĪBA

Kāda ir fonda pārvaldes struktūra?

3.2.12. Saskaņā ar punktu 3a., fondu vada Finanšu tirgu stabilizācijas federālā aģentūra (aģentūra), kas ir dibināta īpaši fonda vadībai.

Kas pieņem lēmumu par līdzekļu piešķiršanu, programmu ieviešanu, u.c. (iesaistot neatkarīgus ekspertus)? Kas uzrauga fondu vadību?

3.2.13. Finanšu ministrija pieņem lēmumus par finanšu institūcijas atbalstu. Tomēr, lēmumu pieņemšanu tā var deleģēt aģentūrai. Šādā gadījumā (punkts 4.2), aģentūras vadības komiteja ir tiesīga apstiprināt lēmumus. Vadības komitejā ir trīs dalībnieki, ko izvirza Finanšu ministrija, vienojoties ar Federālo Banku..

3.2.14. Juridisko un tehnisko uzraudzību nodrošina Finanšu ministrija.

LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA

Vai fonds piešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm? Kāda ir fonda finansējuma saņēmēju struktūra (organizāciju veids)?

3.2.15. Valsts budžeta iestādēm finansējums netiek piešķirts. Fonds atbalsta privātā sektora finanšu institūcijas (bankas) kā minēts kredīta, apdrošināšanas un investīciju likumos. Finanšu institūcijas, kas dibinātas saskaņā ar privāto tiesību normām, bet darbojas reģionālo valsts banku vārdā, arī var gūt labumu no fonda (punkts 2.1).

3.2.16. Līdz šim deviņas bankas ir izmantojušas garantiju atbalstu (40.11 bilj. EUR) un četras bankas izmantojušas rekapitalizācijas atbalstu (29.28 bilj. EUR).

Kāds ir resursu sadalījums administratīvām izmaksām un grantiem (aptuveni %)? Kā tiek nodrošināts lēmumu pieņemšanas “caurspīdīgums”?

3.2.17. Publiski nav pieejama informācija par administratīvām/vadības izmaksām. Tomēr šo izmaksu īpatsvars, salīdzinot ar kopējām izmaksām, ir nenozīmīgs, jo aģentūrā darbojas neliels darbinieku skaits (fonda administrācijā darbojas 10-20 amatpersonas).

3.2.18. Aģentūra darbojas Finanšu ministrijas juridiskā un tehniskā uzraudzībā (punkts 3a.2). Aģentūra sagatavo gada pārskatus saskaņā ar prasībām lielajām kapitālsabiedrībām, ko nosaka Vācijas tirdzniecības likums, un Finanšu ministrija nodrošina ārējo revīziju. Aģentūras vadības komiteja apstiprina pārskatu (punkts 3a.4). Jāatzīmē, ka gada pārskats ir atbrīvots no likuma par publicēšanu, t.i. ziņojums netiek publicēts.

3.2.19. Politiskā komiteja uzrauga fonda darbību federālā parlamenta līmenī. Turklāt parlamenta budžeta komiteju un finanšu komiteju ir jāinformē par jebkurām izmaiņām noteikumos, kas regulē aģentūras darbību (punkts 3a.7).

3.3. BĒRNU APRŪPES ATTĪSTĪBAS ĪPAŠAIS FONDS⁴

JURIDISKĀ UN INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

Kādi tiesību akti nosaka fondu izveidi un darbību (vispārējais tiesiskais regulējums/specifiskais)?

3.3.1. Bērnu aprūpes attīstības fonda juridisko pamatu nosaka tā dibināšanas likums 2007. gada 18. decembrī (*‘Gesetz zur Errichtung eines Sondervermögens ‘Kinderbetreuungsbaus’*). Saskaņā ar dibināšanas likuma 2. punktu, fonda mērķis ir atbalstīt investīcijas bērnu aprūpes attīstībai (īpaši fokusējoties uz bērniem līdz 3 gadu vecumam). Investīcijas atbalsta jaunu bērnu aprūpes iestāžu celtniecību, kā arī jau esošo bērnu aprūpes iestāžu renovāciju (piemēram, bērnu rotaļu laukumu vai pirmsskolas vecuma bērnu iestāžu celtniecību) un saistītos pakalpojumus. Fonds neveic tiešos maksājumus vecākiem, bet gan pārskaita līdzekļus reģionālajam budžetam (balstoties uz to pieteikumiem), un tie investē līdzekļus bērnu aprūpē savu investīciju programmu ietvaros. Fonds nesaņem atmaksas no reģionālajām administrācijām.

Kādi ir kritēriji fondu kā juridisku personu izveidē? Kāda ir fondu vieta un loma valsts administratīvajā sistēmā? Kāds ir fondu tiesiskais statuss (publisko vai privāto tiesību subjekts/aģentūra ar speciālu nolikumu)?

3.3.2. Kā minēts ievadā, valsts fondi ir definēti kā juridiski atkarīgas institūcijas, ko federālā valdība dibina īpašiem mērķiem.

3.3.3. Bērnu aprūpes attīstības īpašais fonds, tāpat kā cits federālā līmeņa valsts fonds, ir daļa no federālās “bagātības”, tomēr ar savu neatkarīgu budžetu. Fonda tiesisko statusu nosaka dibināšanas likuma 3.punkts. Fonds var, piemēram, celt prasību tiesā, kā arī piedalīties tiesvedībā. Uz fondu attiecas privāto tiesību normas.

Vai fondiem ir tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus un izdot administratīvos aktus?

3.3.4. Fondam nav tiesības pieņemt ārējos normatīvos aktus vai izdot administratīvos aktus.

Kāda ir politiķu loma fonda lēmumu pieņemšanas procesā?

3.3.5. Fonda dibināšanas likums uztic fonda administrēšanu Ģimenes, vecāka gadagājuma cilvēku, sieviešu un jaunatnes ministrijai (punkts 3.1).

⁴ Informācija par šo fondu balstās uz fondu dibināšanas likumu, sadarbības līgumu starp federālo līmeni un reģioniem, kā arī uz citu informāciju no Federālās Ģimenes, Vecāka gadagājuma cilvēku, Sieviešu un Jaunatnes ministrijas mājas lapas: (<http://www.bmfsfj.de/?redirect=false>)

FINANSĒJUMA PIEŠKIRŠANA

Kas pieņem lēmumu par līdzekļu piešķiršanu (nosaka likums, nolemj katru gadu, cits)? Kurš uzrauga budžeta piešķiršanu? Budžeta veids (īkgadējs/daudzgadīgs)? Kādi ir budžeta pamatavoti (nodokļi, ziedojumi, cita veida ienākumi)?

3.3.6. Fonda dibināšanas likums paredz kopējo finanšu apjomu 2.15 bilj. EUR (punkts 4) apmērā. Vispārējo budžeta uzraudzību nodrošina federālā valdība. Ministrija sagatavo gada pārskatus iesniegšanai Finanšu ministrijai (punkts 6).

3.3.7. Fonda budžets ir noteikts periodam no 2008. līdz 2013. gadiem. Dibināšanas likums nosaka fonda slēgšanu 2015. gadā (punkts 8). Fonds gūst līdzekļus no viena avota, proti, viena federālās valdības budžeta transfera 2007. gadā (punkts 4).

Vai no pakalpojumu sniegšanas tiks gūti kādi ienākumi?

3.3.8. Dibināšanas likums neparedz ienākumus no pakalpojumu sniegšanas. Faktiski fonds nesniedz nekādus pakalpojumus. Atbalsts ir limitēts līdz investīcijām bērnu aprūpē (kas tiek pārvaldīts reģionālajā līmenī, t.i. reģioni piesakās fondu līdzekļiem un tad ievieš investīcijas).

Vai no piešķirtā budžeta drīkst gūt labumu (piemēram, noguldīt to bankā)?

3.3.9. Fonda dibināšanas likums skaidri izslēdz iespēju gūt labumu (punkts 5). Faktiski, kaut arī dibināšanas likums paredz, ka fonds iegūst resursus no federālā budžeta pārskaitījuma, piešķirtā summa tiek pārskaitīta fondam tikai tādā gadījumā, kad rodas nepieciešamība (un līdz tam laikam paliek federālā bezprocentu kontā).

VADĪBA

Kāda ir fonda pārvaldes struktūra?

3.3.10. Fondu tieši vada Ministrija. Lai arī dibināšanas likums ļauj Ministrijai izmantot federālo vadību vai citu institūciju, šī iespēja netiek izmantota (punkts 3.1).

Kas pieņem lēmumu par līdzekļu piešķiršanu, programmu ieviešanu, u.c. (iesaistot neatkarīgus ekspertus)?

3.3.11. Lēmumus par līdzekļu piešķiršanu pieņem Ministrija, balstoties uz administratīvo vienošanos ar 16 reģioniem ('*Verwaltungsvereinbarung*'). Administratīvā vienošanās nosaka resursu sadali starp reģioniem, balstoties uz bērnu skaitu līdz 3 gadu vecumam, kas dzīvo 16 reģionos (punkts 2.2, administratīvā vienošanās).

3.3.12. Katru gadu reģioni Ministrijai paziņo savu nepieciešamību pēc investīcijām, un līdzekļi tiek attiecīgi sadalīti. Ja kāš reģions nepaziņo par savām vajadzībām,

līdzekļi attiecīgi tiek sadalīti starp citiem reģioniem (punkts 3.3, administratīvā vienošanās).

Kas uzrauga fondu vadību?

3.3.13. Vispārējo uzraudzību veic federālā valdība. Reģionālajā līmenī administratīvā vienošanās paredz gada reģionālos pārskatus (punkts 5.1), kas ietver detalizētu informāciju par bērnu aprūpes vietu skaitu, kas ierīkotas ar fonda atbalstu.

LĪDZEKĻU IZMANTOŠANA

Vai fonds piešķir finansējumu citām valsts budžeta iestādēm? Kāda ir fonda finansējuma saņēmēju struktūra (organizāciju veids)? Kāds ir resursu sadalījums administratīvām izmaksām un grantiem (aptuveni %)?

3.3.14. Kā augstāk minēts, fonda resursi tiek sadalīti starp 16 Vācijas reģioniem. Ievērojams fakts ir fakts, ka reģioni uzņemas daļu no atbalstīto investīciju izmaksām, t.i. fonds sedz tikai līdz 90% no atbalstīto investīciju izmaksām (punkts 2.5, administratīvā vienošanās).

3.3.15. Nav informācija par administratīvajām/vadības izmaksām, tomēr var uzskatīt, ka tās ir nelielas/nenožīmīgas, jo tās lielā mērā limitē ikgadējais paziņojums par vajadzībām un gada pārskats (var uzskatīt, ka fonda administrācijā federālajā līmenī darbojas 1-2 amatpersonas un reģionālajā līmenī - 16-20 darbinieki).

Kā tiek nodrošināts lēmumu pieņemšanas “caurspīdīgums”?

3.3.16. Lēmumu pieņemšana par fonda līdzekļu sadali ir noteikta tiesību aktos (dibināšanas likumā un administratīvajā vienošanās starp Ministriju un reģioniem).

3.4. SECINĀJUMI

3.4.1. Šādu fondu izmantošana Vācijā galvenokārt tiek realizēta to „elastības” dēļ, salīdzinājumā ar regulāru budžeta plānošanu (t.i. īpašo programmu iekļaušana ikgadējā federālajā budžetā). Šobrīd ir aptuveni 12 darbojošies fondi, bet 4 fondi ir iekļauti regulārajā budžetā vai beiguši pastāvēt. Vairāki fondi tika izveidoti, lai tiktu galā ar īpašo situāciju – 1990. gada atkalapvienošanos..

3.4.2. Vācijas valsts fondus federālajā līmenī raksturo harmoniska un standartizēta pieeja attiecībā uz to tiesisko regulējumu. Pētītie fondi veidoti ar tiesību aktiem ar līdzīgu struktūru. Turklāt pamatīpašības, ieskaitot fondu juridisko raksturu, ir standartizētas visiem fondiem.

3.4.3. Neatkarīgi no šīs saskaņotās pieejas plašākam tiesiskam regulējumam, ir būtiskas atšķirības attiecībā uz pārvaldības un pārraudzības kārtību.

3.4.4. Attiecībā uz pārvaldes veidiem, šis pārskats vairāk analizēja fondus, kuriem ir decentralizētām vadības iezīmes. Tomēr lielāko daļu Vācijas fondus valsts līmenī raksturo diezgan centralizētas pārvaldes iezīmes, t.i. vadību nodrošina attiecīgā federālā ministrija. Decentralizēta vadība ir vēlamais risinājums gadījumos, kad īpaši svarīga ir pārvaldības iniciatīva (elastīgākas darba iespējas decentralizētās pārvaldes struktūrās), vai, ja vadībai nepieciešamas nozarei specifiskas zināšanas (piemēram, finanšu vai enerģētikas/vides jomā).

3.4.5. Ir vairākas pieejas attiecībā uz valsts fondu pārraudzības mehānismiem, tomēr visos gadījumos pārraudzībā loma ir Finanšu Ministrijai (piemēram, ar fonda vai attiecīgās ministrijas atskaites/ziņojuma prasībām). Turklāt, vienmēr ir iesaistīts Federālais Parlaments, izmantojot tā budžeta plānošanas un kontroles funkcijas. Politiski īpaši jūtīgos gadījumos ir tendence panākt lielāku Federālā Parlamenta pārraudzības funkciju iesaistīšanu. Kopumā, pārraudzības mehānismi ir ļoti labi attīstīti un ar mērķi nodrošināt visu ieinteresēto personu iesaistīšanu (piemēram, dažādas ministrijas, bet arī attiecīgo nozaru ieinteresētās personas, ietverot industriju pārstāvjus).

3.4.6. Tomēr ir ierobežotas iespējas iegūt padziļinātu priekšstatu par Vācijas valsts fondu faktisko darbību. Publiski iespējams iegūt aprakstošu dokumentāciju, bet trūkst visaptverošas ex-ante ietekmes izvērtējuma vai fondu ex-post izvērtējuma.

Piezīmes

- ⁱ Skat. <http://www.number10.gov.uk/news/topstorynews/2010/05/big-society-50248>
- ⁱⁱ 4 pilotprojekti (Vanguard reģionā), uzsākti 2010.gadā, kurus tiek plānots finansēt no BSB. Tie atrodas Cumbria/Eden Valley, Windzorā & Maidenhead, Liverpūlē un Suttonā.
- ⁱⁱⁱ BSB attīstības vēstures apkopojumu un tā patreizējo statusu skat. <http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snbt-05876.pdf>
- ^{iv} Lai gūtu pārskatu par jaunākajiem notikumiem, skat. Ministra Nika Hurda atbildes uz BSB jautājumiem: <http://www.bradfordassembly.org.uk/NickHurdQuestionsAndResponses.pdf>
- ^v DBA likums fonda funkcijas apraksta kā atmaksas pieprasījumu apmierināšanu, neaktīvo kontu līdzekļu pārvaldīšanu un pārpalikuma līdzekļu pārskaitīšanu Lielās loterijas fondā/BSB. Fonda darbības uzsākšanai ir nepieciešama Finanšu pakalpojumu iestādes (FSA) atļauja, un fonds ir pakļauts šīs iestādes uzraudzības prasībām. Ja banka vai krājaizdevumu sabiedrība pārskaita neaktīvo kontu līdzekļus fondā, tad tās atbildība atmaksāt summu klientam tiek noņemta. Atbildība pāriet fondam, kurš pēc pieprasījuma atmaksās summu noguldītājam. Nepieprasītā nauda tiks pārskaitīta BSB labdarības mērķiem atbilstoši valdības noteiktajām prioritātēm. Banku un krājaizdevumu sabiedrībām dalība Atgūšanas fondā ir brīvprātīga.
http://www.civilsociety.co.uk/finance/news/content/8675/reclaim_fund_to_give_big_society_bank_up_to_10_0m_this_year
- ^{vi} Skat. <http://www.guardian.co.uk/society/2011/feb/11/big-society-boost-charitable-assets>
- ^{vii} Detalizētākai informācijai skat. <http://redo.me.uk/news/www.bbc.co.uk/news/business-12406495>
- ^{viii} Skat. <http://thirdsector.co.uk/news/Article/1054386/banks-will-meet-treasury-clarify-big-society-bank-deal/>
- ^{ix} Skat. <http://www.thirdsector.co.uk/news/Article/1062405/Reclaim-fund-Big-Society-Bank-given-go-ahead/>
- ^x Skat. www.fsa.org.uk detalizētākai informācijai par FSA uzdevumiem un aktivitātēm.
- ^{xi} Skat. <http://www.thirdsector.co.uk/news/Article/1041702/big-society-bank-will-active-second-half-2011-says-nick-hurd/>
- ^{xii} 2011.g.februārī presē tika ziņots, ka ir nepieciešamas turpmākas sarunas starp valdību un bankas pārstāvjiem, lai noskaidrotu daudzus vienošanās pamatjautājumus, t.sk. cik ilgi nauda glabāsies BSB, kāds būs banku kontroles līmenis un kādi būs aizdevumu procenti.
See <http://www.thirdsector.co.uk/news/Article/1054386/Banks-will-meet-Treasury-clarify-Big-Society-Bank-deal/>
- ^{xiii} Skat. arī http://www.bbc.co.uk/blogs/thereporters/robertpeston/2011/02/is_the_big_society_bank_a_small.html
- ^{xiv} Skat. http://www.charitytimes.com/ct/Cameron_Big_Society_Sector_response_Feb_11.php
- ^{xv} Vairāk informācija: <http://www.rcuk.ac.uk/pages/home.aspx>
- ^{xvi} STFC Royal Charter skat: <http://www.stfc.ac.uk/About%20STFC/262.aspx>
- ^{xvii} Plašāk informācija par šo institūciju skat. <http://www.publicappointmentscommissioner.org/>

^{xviii} Skat. par finansējuma piešķiršanu zinātnei un pētniecībai 2011-2015 pielikumā A <http://www.bis.gov.uk/assets/biscore/science/docs/a/10-1356-allocation-of-science-and-research-funding-2011-2015>

^{xix} Uzņēmējdarbības, inovāciju un prasmju departaments, 2010. decembris, skat. <http://www.bis.gov.uk/assets/biscore/science/docs/a/10-1356-allocation-of-science-and-research-funding-2011-2015.pdf>

^{xx} STFC skaitlis ietver finansējumu

^{xxi} Skat. <http://www.stfc.ac.uk/19389.aspx> detalizētākai informācijai.

^{xxii} Tehnoloģijas pārneses definīciju skat. http://en.wikipedia.org/wiki/Technology_transfer

^{xxiii} Skat. <http://www.mrc.ac.uk/About/Structure/MRCTechnology/index.htm>

^{xxiv} Pilnu biedru sarakstu skat. <http://www.epsrc.ac.uk/about/governance/sats/Pages/ict.aspx>

^{xxv} Vairāk par MRC pētījumu valžu darbu skat.. <http://www.mrc.ac.uk/Ourresearch/Boardpanelsgroups/index.htm>

^{xxvi} Pilnu Dalīti Pakalpojumu Centra ieņēmumu sadalījumu skat. <http://www.ssc.rcuk.ac.uk/fin/Documents/RCUK%20SSC%20Annual%20Accounts%20for%202009-10.pdf> 24. lpp.

^{xxvii} Piemēru skat. EPSRC mājas lapā: <http://www.epsrc.ac.uk/pubs/corporate/annualreport0910/accounts/statementofaccount/Pages/accountingofficersstatement.aspx>

^{xxviii} Royal Charter/harta tika izdota Lielbritānijas Māksas Padomei, bet tā ir spēkā arī 3 “pārņemējpodomēm” (Anglijas, Velsas un Skotijas).

^{xxix} Vairāk par Anglijas Mākslas Padomes attīstību skat. <http://www.artscouncil.org.uk/about-us/history-arts-council/1960s/>

^{xxx} Šis struktūras dibināja ar 1965. gada zinātnes un tehnoloģiju likumu/aktu

^{xxxi} <http://www.artscouncil.org.uk/about-us/the-council/>

^{xxxii} Pamatojoties uz 2008. gada septembra skaitļiem. Skat. AMP Gada pārskatu, 9. lpp. : http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/AC_annual_review_a4_online_final.pdf

^{xxxiii} Vairāk informācija AMP Gada pārskatā, 85. lpp. http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/AC_annual_review_a4_online_final.pdf

^{xxxiv} Skat. AMP Gada pārskatu, 142. lpp.

^{xxxv} Detalizētu informāciju par šīm komitejām, iesk. to kompetences un sastāvu, skat.: <http://www.artscouncil.org.uk/about-us/the-council/>

^{xxxvi} Detalizēta informācija: <http://www.artscouncil.org.uk/funding/national-portfolio-funding/how-we-made-our-decision/>

^{xxxvii} No 2012. gada aprīļa šis skaits samazināsies līdz 695.

^{xxxviii} Shēmas “Attīstības fonds”, Radoša kultūra un izglītība” un “Atbalstīt skat. <http://www.artscouncil.org.uk/funding/investment-in-arts/>

^{xxxix} Sīkāk skat AMP Gada pārskatu, 8. lpp.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/AC_annual_review_a4_online_final.pdf,

^{xi} <http://www.artscouncil.org.uk/funding/national-portfolio-funding/> sīkākai informācijai.

^{xii} Mākslas Granta atlases procesa detalizētu procesu skat. <http://www.artscouncil.org.uk/funding/grants-arts/after-you-apply/how-we-assess-applications/>

^{xiii} Vairāk par caurspīdīgumu skat. <http://www.artscouncil.org.uk/about-us/transparency/>.